

Tartu Ülikool
Ökoloogia ja maateaduste Instituut
Geograafia Osakond

Bakalaureusetöö inimgeograafias
12 EAP
Hargmaiste eestlaste meediakasutus
Kirsti Vill

Juhendaja: prof. Rein Ahas

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja:

Osakonna juhataja:

Tartu 2017

Abstrakt

Hargmaiste eestlaste meediakasutus.

Globaliseeruv ja avatud maailmas on rahvastiku ruumiline mobiilsus oluliselt kasvanud. Lisaks elukohavahetusele näeme ka järjest rohkem erinevaid lühiajaliste rännete vorme. Inimesi, kes jagavad end mitme riigi vahel ja on üheaegselt tegusad mitmes ühiskonnas, on nimetatud hargmaisteks (ingl *transnational*). Hargmaisust iseloomustab kaasajal info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ja meedia kasutamine – tänu kiiretele ja odavatele suhtluskanalitele kodumaa ja lähedastega saavad inimesed palju rohkem välismaal töötada ja tegutseda. Käesoleva töö eesmärgiks on teada saada, kuidas kasutavad meediat hargmaised eestlased. Töös on läbi viidud intervjuud püsivalt välismaal elavate ja töötavate eestlastega ning pendelrändajatest eestlastega, et hinnata nende meediakasutust ja leida selle seosed hargmaisusega. Uuritud on inimeste seotust Eestiga, massimeedia tarbimist ja sidemete hoidmist lähedastega. Intervjueeritavad on standardiseeritud kontentanalüüsi meetodil jaotatud Eestiga seotuse alusel kolme rühma: Eestiga vähem seotud, Eestiga rohkem seotud ja pendelrändajad. Nende meediakasutust ja lähedastega suhtlemise harjumusi on võrreldud kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil kolme rühma lõikes.

Märksõnad: hargmaisus, meedia, IKT, ränne

CERCS kood: S230 - Sotsiaalne geograafia

Abstract

Consumption of Media by Transnational Estonians.

By using ICT (Information and Communication Technology) people can remain connected to their country of origin regardless of their proximity to their homeland. The term 'transnationalism' is applied to persons who are simultaneously embedded into more than one society. For this research interviews have been conducted with Estonians who permanently live abroad and circularly migrate in order to assess their transnationality through their consumption of media. Research has been done to analyze their continued association with Estonia, their consumption of mass media and their connectivity to close friends and family. Using standardized approach to content analysis, interviewees have been divided into three groups: ones who are less connected to Estonia, ones

who are more connected to Estonia and circular migrants. Their consumption of media and connectivity with friends and family have been compared using qualitative content analysis.

Keywords: transnationalism, media, ICT, migration

CERCS code: S230 - Social geography

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	6
2. Teoreetiline ülevaade.....	8
2.1 Ränne	8
2.2 Hargmaisus.....	10
2.2.1 Majanduslik hargmaisus.....	11
2.2.2 Sotsiaalkultuuriline hargmaisus	12
2.2.3 Poliitiline hargmaisus	13
2.3 Meedia.....	15
2.3.1 Migrantide elektrooniline meediakasutus	16
3. Metoodika.....	18
3.1 Intervjuud	18
3.2 Valim.....	18
3.3 Intervjuude läbiviimine	18
3.4 Analüüsimetod	19
4. Tulemused.....	21
4.1 Välismaal tegutsevate eestlaste füüsiline seotus kodumaaga	21
4.2 Kuidas erineb hargmaiste meediakasutus nende rühmade lõikes?	23
4.2.1 Jälgitavad meediakanalid	23
4.2.2 Eesti meedia jälgimine	24
4.2.3 Meedias jälgitavad teemad	27
4.3 Suhtlussidemed	29
4.3.1 Suhtlus Eestis elava perega	29
4.3.2 Suhtlus Eestis elavate sõpradega	30
4.3.3 Suhtlusvahendid	31

4.3.4 Suhtlussidemete olulisus Eestis.....	32
4.3.5 Eesti telefoninumber.....	33
5. Diskussioon.....	35
6. Kokkuvõte.....	40
7. Summary.....	Error! Bookmark not defined.
8. Tänuavaldused	44
9. Kirjanduse loetelu	45
LISAD.....	49
Lisa 1. Intervjuu küsimused	49
Lisa 2. Näide intervjuu transkriptsioonist.....	52

1. Sissejuhatus

Globaliseerunud ühiskonnas on inimesed hakanud järjest enam reisima ja kodumaalt välja rändama. Koos areneva tehnoloogia ja kasvava migratsiooniga on võetud kasutusele mõiste hargmaisus ehk transnatsionaalsus (ingl. *transnational*), mida erinevate valdkondade inimesed on küll oma töödes defineerinud (Glick Schiller 1992; Portes 1997; Bauböck; Faist 2010), kuid siiani ei ole leitud ühtset definitsiooni kõikide valdkondade poolt. Samuti ei ole hargmaisuse mõistet veel defineeritud Eurostati metoodika serveris RAMON (Eurostat 2017) ega ka Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni sõnastikus (OECD 2017).

Majanduses on transnatsionaalsuse mõiste juba pikalt kasutuses olnud ja see viitab mitmes riigis tegutsevale ettevõttele, mis ei määratle otseselt ühtegi riiki oma koduriigina (Edwards et al 2002). Migratsiooni valdkonnas on hargmaised migrandid, kes pärast emigreerumist säilitavad tihedad sidemed ka oma koduriigiga (Kalev ja Jakobson 2013). Hargmaisuse mõõtmisel on kõige enam lähtutud majanduslikust, poliitilisest ja sotsiaalkultuurilisest seotusest kodumaaga. Viimastel aastatel on hargmaisuse käsitlemisel hakanud olulist rolli mängima ka informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT), kuna IKT-vahendite abil saab teha töid ja suhelda distantstilt (Ahas et al 2017).

Uurijad on kasutanud erinevaid lähenemisi hargmaisuse mõiste selgitamiseks. Üks esimesi antropolooge, kes transnatsionaalsuse mõistet kasutas, oli Nina Glick Schiller (1992). Tema on defineerinud transmigrandid kui immigrandid, kes „arendavad ja säilitavad perekondlikud, majanduslikud, sotsiaalsed, organisatsioonilised, religioossed või poliitilised suhted, mille kaudu ollakse seotud koduriigi ja sihtriigiga.“ (Schiller, Basch, Blanc-Szanton 1992). Portes et al (1999) on öelnud, et hargmaisus viitab inimestele, kellel on justkui kaks elu: nad räägivad kahte keelt, neil on kodu kahes riigis ja nad teenivad elatist läbi mõlema riigi. Samas aga on poliitilist hargmaisust uurinud Marco Martiniello toonud välja, et mitme riigiga seotuks jäämine ei eelda, et transmigrant elaks samaaegselt mitmes kohas (Martiniello et al 2010). Samuti ei ole veel üheselt määratletud, kas kodumaal elavad, kuid välismaal töötavad pendelrändajad liigitada hargmaiseteks või mitte.

Tänapäeva ühiskonnas on tähtis koht info- ja kommunikatsioonitehnoloogial (IKT) ja meedial, mis pakub inimestele võimalust nii omavaheliseks suhtluseks kui ka maailmas toimuvaga kursis hoidmiseks (Bonini 2011). Meediaks nimetatakse keskkonda, milles toimub infoedastus ning sinna hulka kuulub nii ‘suur’ massimeedia kui ka ‘väike’ personaalne kommunikatsioon (Kõuts-Klemm,

Korts 2010; Simonlatser 2014). Hoolimata sellest, et viibitakse üksteisest eemal, hoitakse ja arendatakse IKT vahendusel lähedastega tugevaid sidemeid, läbi mille ollakse justkui pidevalt ka nende tegemistega kaasas ning nõnda kujunevad transnatsionaalsed vormid sotsiaalsusest ja integreerumisest (Nedelcu ja Wyss 2016). Seetõttu leian, et meediakasutus on oluline aspekt, mille alusel hargmaisuse definitsiooni täpsustada.

Lähtudes meediakasutusest, saab hargmaiseks pidada emigrante, kes kasutavad kodumaiseid meediakanaleid, et hoida end kursis päritoluriigis ja asukohariigis toimuvaga ning on tihedalt kontaktis kodumaal elavate lähedastega (Bonini 2011). Hargmaiste inimeste IKT ja meediakasutust on aga suhteliselt vähe uuritud, kuid kuna paljud autorid peavad massilise rände ja ühiskonna suure mobiilsuse oluliseks põhjuseks IKT ja meedia arengut, on see väga relevantne teema (Hunter 2015, Brignol 2015, Benitez 2012). Teisest küljest aga saaks hargmaisust defineerida ja mõõta meediakasutuse alusel ja just niinimetatud suurandmete võidukäigu ajastul on see väga aktuaalne teema (Ahas et al 2017). Selle tõttu on ka suur vajadus hargmaiste ja teiste ruumiliselt mobiilsete rahvastikurühmade IKT ja meediakasutuse uuringute järele.

Käesoleva töö eesmärk on teada saada, kuidas kasutavad meediat hargmaised eestlased. Selle alusel tahan arutleda, kas meediakasutusharjumuste alusel on võimalik eristada inimese kodumaaga seotuse tugevust ja missugustest teguritest selle sideme tugevus sõltub. See teadmine on oluline hargmaisuse mõistmiseks ja hargmaisuse mõõtmise metoodikate väljaarendamiseks. Töös uurin intervjuude alusel, millised meediakasutusharjumused on välismaal elavatel ja sageli välismaad külastavatel eestlastel.

Olen sõnastanud kaks uurimisküsimust:

- 1) Kuidas eristada hargmaiseid nende kodumaa sideme tugevuse alusel? Kas selle alusel on võimalik piiritleda teatud loogilisi rühmasid?
- 2) Kuidas erineb nende rühmade lõikes hargmaiste meediakasutus?

2. Teoreetiline ülevaade

2.1 Ränne

Globaalses ühiskonnas on järjest kasvanud inimeste mobiilsus ning ajutiselt ja püsivalt teistesse paikadesse reisimine. Ajutisi reisimisi võib lugeda turismiks ja lühiajaliseks liikumiseks ning püsivaid elukohavahetusi rändeks ehk migratsiooniks.

UNTWO (2008) on defineerinud reisija kui inimese, kes liigub erinevate geograafiliste asukohtade vahel ükskõik mis eesmärgi ja kestusega. Külastajaks loetakse reisijat, kes liigub väljapoole oma igapäevast tegevuskeskkonda. Külastajaid saab liigitada ekskursantideks, kui külastus kestab vaid ühe päeva ja sihtkohta ei jääda ööbima, ning turistiks, kui sihtkohas ööbitakse. Turist on defineeritud kui inimene, kes liigub väljapoole oma igapäevast tegevuskeskkonda äri, puhkuse, või muudel eesmärkidel kestusega kuni üks aasta (*ibid.*).

Migratsiooniks nimetatakse inimeste liikumist ühest piirkonnast teise, eeldusel, et inimene elab sihtkohas teatud ajaperioodi (Zaidan 2011). ÜRO on liigitanud migrandid pikaajalisteks, kui veedavad sihtkohas rohkem kui 12 kuud, lühiajalisteks, kui viibivad sihtkohas vähem kui 12 kuud, välismaal töötavateks, kui nad riiki teatud ajavahemiku järel külastavad, ning nomaadideks, kui nad pidevalt rändavad (OECD 2001).

Bell ja Ward (2000) on välja toonud aspektid, mille põhjal eristada püsivaid ja lühiajalisi rändeid. Püsiv ränne on ühekordne üleminek ühest asukohast teise, mille korral jäädakse elama sihtkohta ega kavatseta tagasi rännata. Lühiajalise rände korral on sihtkohas viibimise kestus varieeruv, plaanitakse rännata tagasi ning reis on võetud ette kindlal põhjusel. Erinevalt püsivatest rännetest on lühiajaliste sagedus tugevalt mõjutatud ka hooajast. Lühiajaliste liikumiste hulka kuuluvad rutiinsed koolis- ja tööl käimised, nädalavahetuste väljasõidud, ekskursioonid, samuti hooajalised tööd ja puhkused, mis võetakse ette teatud perioodidel (*ibid.*).

Global Commission on International Migration eristab migratsiooni liike selle põhjal, kas rännatakse pidevalt, hooajaliselt, pikaajaliselt, kohalikult, regionaalselt, maalt linna, linnast maale või rahvusvaheliselt. Rahvusvaheliseks rändeks nimetatakse migratsiooni, mille puhul on elama asutud teise riiki (Zaidan 2011).

Ränne võib olla kas vabatahtlik, mille korral inimesed rändavad omal soovil, või sunnitud, mille korral kodumaalt lahkutakse tagakiusamise, sõja või nälja tõttu (Zaidan 2011, cit. Boyle et al 1998). Migratsiooni mõjutegureid eristatakse sõltuvalt sihtkohast või lähtekohast tõmbe- ja tõuketeguritena (Sepp 2015). Tõmbeteguriks võivad olla parem töö, õppimisvõimalused või elutingimused sihtriigis ja tõuketeguriteks tööpuudus, sõda, loodusõnnetused koduriigis.

Migratsioonil on neli teoreetilist lähtekohta: majandusteoreetiline lähenemine, võrgustike teooria, sotsiaalne ja kultuuriline kapital ning transnatsionaalsus. Peamiselt mõjutavad inimeste migratsiooni majanduslikud tegurid – paremad tööpakkumised, suuremad palgad ja kõrgem elatustase välisriigis. Majanduslikest põhjustest on tingitud ka tööränne alaliik pendelränne, mis puhul töötatakse välisriigis, kuid sellega ei kaasne elukoha muutus (Telve 2015).

Võrgustike teooria tegeleb migrantide sotsiaalsete võrgustike ja inimeste suhetega. MacDonald ja MacDonald (1964) on võrgustike teooriat võrrelnud lumepalliga (Komito 2011, cit. MacDonald & MacDonald 1964), kuna eelistatakse rännata riiki, kus tutvused juba ees ootavad. Võrgustike laienemine toob sihtriiki järjest uusi sisseerändajaid, sest tuttavatelt saadakse juba varem infot sealsete võimaluste ja tööpakkumiste kohta ning sestap on riskid väiksemad (Sepp 2015). Samuti on oluline roll sihtriigi ja koduriigi omavahelistel suhetel, sealhulgas poliitilisel ja majanduslikul koostööl või eelneval koloniaalsuhtel (Telve 2015).

Oluliselt mõjutavad migrandi võimalusi uues riigis tema kultuuriline kapital ja sotsiaalne kapital. Kultuuriline kapital kujuneb inimesel kindlas ühiskonnas viibides ja on tugevalt seotud keskkonnaga, kus ta üles on kasvanud. Sotsiaalne kapital tähendab institutsionaliseeritud võrgustikku, milles kokkukuuluvus võimaldab inimestel ühiseid hüvesid jagades oma positsiooni parandada (*ibid.*).

Transnatsionaalse migratsiooni korral säilitatakse mitmel tasandil sidemeid sihtkohariigiga ja koduriigiga. Transmigrandid hoiavad sotsiaalseid, majanduslikke, poliitilisi ja religioosseid suhteid mõlema riigiga, millest moodustub tihedalt läbipõimunud sfäär, kus inimene ei taju rahvusvahelist liikumist (*ibid.*).

2.2 Hargmaisus

Käesolevas töös käsitletakse transnatsionaalsust ehk hargmaisust migratsiooni kontekstis. Sisserännanud migrandid on hakanud uues elukohas sulandumise asemel pigem kohanema, jäädes tihedalt seotuks ka kodumaaga ja elades paralleelselt mitmes riigis. Hargmaisus toob kaasa üldiste piiride hägustumise sotsiaalses ruumis ja tavapäraste praktikate laienemise: hargmaistes tegevustes või väljades osalev inimene säilitab ka rolle rahvuslikes ja kohalikes tegevustes ja väljades (Kalev, Jakobson 2013).

Migratsiooniga seonduv hargmaisuse mõiste võeti kasutusele 1990ndate alguses, kui mitmed uurijad olid leidnud, et migrandid ei püüa mitte ainult ennast uues elukohas sisse seada, vaid on samal ajal jäänud tihedalt seotuks ka oma kodumaaga (Ozkul, 2012). Hargmaisteks loetakse migrante, kes elavad korraga nii päritoluriigi kui asukohariigi kultuuriruumis, hoides üheaegselt majanduslikke, poliitilisi ja kultuurilisi sidemeid mõlema riigiga (Portes 1997).

Hargmaiseid migrante on eristatud turistidest, välismaal töötavatest inimestest ja sageli välismaal käivatest pendelrändajatest lähtuvalt välismaal viibitud päevade arvust ja reiside arvust. Hargmaisteks on loetud inimesi, kes viibivad 25%-75% aastast välismaal ning on teinud sihtriiki vähemalt 5 reisi, kuid mitte rohkem kui 52 reisi. Turistid on teinud vähem reise ja viibinud sihtriigis alla 25% aastast ning pendelrändajad on teinud sihtriiki rohkem kui 52 reisi aastas. Välisriigis töötajad on viibinud rohkem kui 75% aastast eemal ning seetõttu rohkem seotud välisriigiga (Ahas et al 2017).

Itzigsohn (2002) näeb kolme põhjust, miks migrandid eelistavad olla hargmaised. Esiteks on hargmaised need inimesed, kellel on tugevad sidemed kodumaal elavate lähedastega ja kes soovivad nendega kontakti säilitada. Teiseks muutuvad hargmaisteks inimesed, kellel on tekkinud piisavalt rahalisi võimalusi, et ka kodumaa vabatahtlikes ja ärilistes ettevõtmistes kaasa lüüa. Kolmandaks kujunevad hargmaisteks migrandid, kellel uues elukohas negatiivsed kogemused ning kes ei ole oma sealse eluga rahul (*ibid.*).

Vastupidiselt Itzigsohni viimasele väitele on muudest uurimustest selgunud, et hargmaised on pigem integreerunud migrandid, kes on ka elukohamaal aktiivsed. Sihtriigis on lihtsam kohaneda haritud inimestel, kellel ei ole keelebarjääri ja kes leiavad seetõttu ka kõrgema ametikoha. Sellest tulenevalt võetakse sisserännanu ka kohalike poolt soojemalt vastu (Chib,

Wilkin, Hua 2013). Samuti on Portes (2007) leidnud, et hargmaisemad on pigem haritud inimesed, kes on end uuel kodumaal mugavalt sisse seadnud (Lima 2010, cit. Portes (2007)).

Migratsiooni on oluliselt mõjutanud tehnoloogia, tänu millele on muutunud reisimine taskukohasemaks ja suhtlemine lihtsamaks. Samuti on hargmaisuse kujunemisel oluline osa IKT-l, millest migrantide igapäevane elu tugevalt sõltub. Distant ei sea enam omavahelistele suhetele piiranguid (Komito 2011), kuna elektrooniliste seadmete ja interneti vahendusel saavad migrandid olla pidevalt kontaktis ja hoida ametlikke või lähedasi sidemeid nii samas riigis kui ka välisriikides viibivate inimestega (Lima 2010, Ozkul, 2012). Komito (2011) Iirimaal läbi viidud uuringust selgus, et migrandid kasutavad lähedastega suhtlemiseks kõige enam elektroonilist meediat, mille abil tehakse telefonikõnesid, saadetakse sõnumeid ning viiakse läbi videokõnesid ja suheldakse meili teel internetis. Internet on rändavatele migrantidele ka peamine informatsiooniallikas, kust kogutakse teavet uue sihtkohaga tutvumiseks (*ibid.*).

IKT vahendusel formuleerub migrandil kuuluvustunne mitmes ühiskonnas samaaegselt ning tegutsetakse reaalses mitmes paigas korraga. Inimesest kujuneb globaalne kodanik, kes suudab kiiremini integreeruda uues keskkonnas, hoides samas varem väljakujunenud väärtusi endises elukohas. Mitme kultuuriruumiga samaaegselt seotud olemine ei nõrgenda identiteeti, vaid hoopis aitab paremini vaadata olukordi erinevatest lokaalsetest kontekstidest lähtuvalt ja seeläbi hinnata globaalseid sõltuvusi (Nedelcu 2012).

Itzigsohni (2002) kohaselt on oluline eristada migrante, kes on kitsalt (*narrow*) hargmaised, ning migrante, kes on laiemalt (*broad*) hargmaised. Esimesed neist on püsivalt seotud mõlema riigiga nii personaalselt kui ka läbi institutsioonide ja asutuste, teised aga ainult aeg-ajalt, kuid siiski piisavalt, et mõlemat riiki lugeda võrdluspunktiks.

2.2.1 Majanduslik hargmaisus

Kõige põhjalikumalt uuritud ja järjest kasvav hargmaisuse valdkond on majanduslik hargmaisus, mis tähendab kapitali ja kauba ringlust mitme riigi vahel (Simonlatser 2014; Ban 2009). Majanduslikult hargmaisete tegevuste hulka kuuluvad migratsiooniga seotud piiriülesed majanduslikud tehingud, näiteks rahaülekanded, investeringud kodumaa ettevõtetesse, vara omamine mitmes riigis ning töö ümberpaigutamine teise riiki (Lima 2010; Simonlatser 2014; Ban 2009).

Migrantide päritoluriikide majandus hakkab tugevasti sõltuma hargmaisete elanike sissetulekust, kui paljud inimesed töötavad välismaal, kuid saadavad regulaarselt perele kodumaale raha (Landolt, 2001; Lima 2010). Ameerika Riikide Arengupanga (IDB) hinnangul saatsid arenenud riikides elavad immigrandid 2006.aastal rahaülekannetega kodumaale 300 miljardit USA dollarit (Lima 2010).

El Salvadori ja Rumeenia majanduslikust eelarvest moodustavad suure osa ülekanded, mis väljaspool kodumaad elavad migrantid oma perele toetuseks saadavad. 2008.aastal võttis Rumeenia vastu 10,6 miljardit USA dollarit ja 2011.aastal El Salvador 3,649 miljardit USA dollarit, mis emigrandid pereliikmetele saatsid (Ban 2009; Benitez 2012). Eesti SKP-st moodustas 2004.aastal emigrantide ülekanded 2-2,5%. 2016.aasta teises kvartalis saadeti Eestisse 55,6 miljonit eurot (Trading Economics 2017).

Hunteri (2015) uurimusest selgus, et IKT areng on olnud ka takistuseks migrantide kodumaale tagasipöördumisel. Prantsusmaal elavad Aafrika mehed on sunnitud pere survele pensionipõlveks Prantsusmaale jääma, et oleks võimalik saata madalama elatusasemega riigis elavatele lähedastele toetusi (*ibid.*).

2.2.2 Sotsiaalkultuuriline hargmaisuus

Sotsiaalkultuuriline hargmaisuus hõlmab sotsiaalseid ja kultuurilisi tegevusi, läbi mille inimesed vahetavad ideid ja arusaamasid. Emigrantide ja nende koduste lähedaste vahel toimivat sotsiaalkapitali vormi on hakatud nimetama „sotsiaalseks ülekandeks“. Sotsiaalkultuurilised ülekanded, sealhulgas migrantide kodumaa külastuste arv ja lähedastega meili või telefoni teel suhtlemine, on märgatavalt kasvanud (Lima 2010). Satelliitkanalite vahendustel välismaal kodumaiseid tele- ja raadiosaateid kuulates, interneti vahendusel päevakajaliste uudistega kursis olemine ja seeläbi uute trendide ja igapäevaste sündmustega kaasas käimine oleks migrantide jaoks justkui pidev kodumaa kultuuriruumi külastamine (Bonini 2011).

Hoolimata sellest, et inimesed on elama asunud perest kaugele, ei ole peresidemed seetõttu nõrgemaks jäänud (Nedelcu 2012). Migrantid on öelnud, et mobiiltelefonidest on saanud põhilised vahendid, et kaugeid suhteid hoida ja üksteisest eemal elavaid peresid ühendada. Inimestel on iga uudist võimalik kohe ka pereliikmetega jagada ja õhtuti päeva üle arutada (Bonini 2011). Lisaks telefonikõnedele saadetakse üksteisele sõnumeid ning tehakse videokõnesid läbi interneti. Internet

loob mobiilse sotsiaalse ruumi, millel ei ole füüsilist kohta, aga mis annab võimaluse olla mitmes kohas korraga (Masceroni 2007). Pereliikmed ei pea näost näkku kohtuma, et olla igapäevaselt lähedased. Näiteks Rumeenias elav vanaema tutvustab Kanadas elavale lapselapsele kodumaised traditsioone ja aitab tal kodutöid teha internetis läbiviidavate videokõnede vahendusel (Nedelcu 2012).

Riigid on muutnud migrantidele perega suhtluse hoidmise kergesti kättesaadavaks. Lisaks tasuta kõnedele ja meilivahtusele läbi interneti, on El Salvadoris siseriiklikud telefonikõned kallimad kui kõned USAsse ja Kanadasse, kuhu paljud salvadorlased on emigreerunud (Benitez 2012). Rahvusvahelisi *roaming*-pakette pakuvad ka Eesti mobiilioperaatorid Telia, Elisa ja Tele2, mille abil tehakse odavaid kõnesid ja kasutatakse mobiilset internetti välismaal viibides Eesti telefoninumbrilt (Telia 2017; Elisa 2017; Tele2 2017).

2.2.3 Poliitiline hargmaisuus

Martiniello ja Lafleur (2010) on defineerinud poliitilise hargmaisuus kui „iga poliitilise tegevuse, mis kodumaast väljaspool resideeruv migrant viib läbi üksi või kollektiivselt poliitilise võimu saamiseks või mõjutamiseks nii elukohamaal kui ka oma kodumaal“. Nende tegevuste hulka võib lugeda elukohamaa ja kodumaa poliitilistesse organisatsioonidesse kuulumise ja erakondade toetamise (*ibid.*).

Uuel kodumaal tegutsevad immigrandid selle nimel, et sisserännanutele seal paremaid elutingimusi tagada. Immigrantide poliitika muutub transnatsionaalseks juhul, kui kodumaa sekkub, et tagada oma endistele elanikele välismaal paremad elutingimused. Kivisto (2001; cit. Martiniello et al 2010) on leidnud, et erakonnad on oma riigist väljarännanute tagasimeelitamise asemel hakanud nendega koostööd tegema. On eristanud riike, kes püüavad poliitika abil väljarännanuid tagasi meelitada, ning riike, kes julgustavad väljarännanuid mujale jääma, kuid kodumaaga sidet hoidma. Üheks selliseks riigiks on Türgi, kes toetab väljarännanud elanikke majanduslikult ja poliitiliselt. Türgi kunagine peaminister Tansu Ciller soovis, et Saksamaal elavatel türklastel oleks 10% neist õigustest, mis kurdidele on Türgis. Samuti antakse emigrantidele nõu ja rahalisi toetusi uute ettevõtete ja organisatsioonide rajamiseks ning säilitatakse rahvuslikku ühtekuuluvust riiklikel pühadel ja üritustel (Østergaard-Nielsen 2001).

Migratsioon on järjest kasvanud, mistõttu on arenenud riigid hakanud rakendama hargmaise valitsemise strateegiat ja tegema omavahelist koostööd. Eesti ja Soome koostöös valmis 2008.aastal raport „Eesti-Soome koostöö võimalused 2008“, mille peamisteks eesmärkideks olid info-ja kommunikatsioonitehnoloogia, inimeste ja teadmiste liikuvuse edendamine ning turvaline ja atraktiivne ettevõtluskeskkond. Kuigi analüüsides (Sildre 2011) selgus, et raportis keskenduti pigem riiklike probleemide lahendamisele ja kumbki riik ei pööra veel suurt tähelepanu hargmaise valitsemise strateegiale, leidsid Kalev ja Jakobson (2013), et Eesti ja Soome vahelises koostöös on Soomel hargmaisuse strateegia paremini rakendunud kui Eestil. Soome rännanud eestlastele pakutakse oma tööturul lihttöölise ametid, mistõttu soomlastele endile jäävad kõrgemad ametikohad. Eestisse toodud Soome ettevõtetes töötavad aga siinsed soomlased ise juhtivatel ametikohtadel.

Teisalt on Tammaru ja Eamets (2017) toonud välja, et pikaajalises perspektiivis kaasnevad madalapalgaliste sisserändega pigem probleemid ja kasu on vaid lühiajaline. Riiki peaks tooma väljastpoolt just inimesi, kellel on kõrgem haridustase ja kes leiaksid kõrgemalt tasustatud ametikohtad. Madalapalgalsed lihttöölise ametit pidavad sisserännanud jäävad ühiskonnas tõrjutuks, ei toimu lõimumist ja on oht, et see viib ühiskonna radikaliseerumiseni. Targad sisserännanud toovad aga kaasa innovatsiooni, aitavad arendada järjest kasvavaid automaatseid töid ning seeläbi kõrget tootlikkust, mis tagab elanikele kõrgemad ametikohad. Seetõttu on riikidele kasulik rakendada süsteemi, mis soosib noorte ja haritumate inimeste sisserännet, kellel on lihtsam lõimuda. Nagu eelpool mainitud Chib, Wilkin, Hua (2013) ja Portes (2007) välja töid, siis on ka hargmaiseteks kujunenud pigem integreerunud ja haritud inimesed.

Bauböcki (2010) uurimusest on selgunud, et riigid hoiavad emigrantidega poliitilist kontakti ka lubades neil hääletustel osaleda ja parlamendi liikmeks saada. Lisaks on migrantidel lubatud mõnel maal jääda mitmes riigis poliitiliselt aktiivseks (Martiniello et al 2010). Näiteks Kolumbiast pärit Jesus Galvis kuulus 1997.aastal samaaegselt Kolumbias Bogota senatisse, ning New Jerseys Hackensacki linna nõukogusse (Lima 2010).

Väljarännanuna püüavad emigrandid parandada ka oma kodumaa poliitikat, võttes osa valimistest või levitades ja toetades omale meelepärast poliitilist suunda näiteks ajalehtedesse arvamused artikleid kirjutades või blogisid pidades (Lima 2010). Kodumaa poliitika alla kuulub ka translokaalne poliitika, mis tähendab, et muudatusi mõne riigi poliitikas on algatanud välismaal elavad kodanikud

(Østergaard-Nielsen 2001). Migrandid on sageli elama asunud paremal järjel olevatesse riikidesse, mistõttu nad näevad uusi võimalusi riigi korralduses ja arenduses ning soovivad neid strateegiaid viia ka kodumaale. Uued vaated riigi korraldamiseks jõuavad inimesteni ka läbi sotsiaalse hargmaisuse, kui migrant kodumaal elavate lähedastega suhtleb ja neid oma vaadetega mõjutab (Ruget et al 2011).

2.3 Meedia

Meedia on kommunikatsiooni vahendav keskkond, kus toimub infoedastus ja info avaldamine. (Kõuts-Klemm, Korts 2010). Meedia on informatsiooni ja teabe peamine allikas ning tänapäevases ühiskonnas on meedial inimeste elutegevusele suur mõju. Meediasüsteeme eristatakse kui trükimeediat (ajakiri, ajaleht) ning elektroonilist meediat (televisioon, internet) (Sepp 2015). Hargmaised migrandid tarbivad kõige enam elektroonilist meediat IKT-vahendite, peamiselt sülearvutite ja mobiiltelefonide abil (Sepp 2015; Panagakos, Horst 2006). Informatsiooni ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) hõlmab kõiki tehnilisi lahendusi, mida kasutatakse informatsiooni käsitlemiseks ja suhtlusele kaasa aitamiseks (ESTERM 2017). IKT hulka kuuluvad nii internet, emailid, mobiiltelefonid ja tavatelefonid (Panagakos, Horst 2006).

Meedia alaliigiks on massimeedia, mille alla kuuluvad peamised informatsioonikandjaid nagu ajaleht, ajakiri, film, raadio ja televisioon. Massimeedia teeb võimalikuks massikommunikatsiooni, mille korral informatsioon jõuab hajutatult, vahendatult ja ühepoolsest anonüümse vastuvõtjani (Mogiljova 2012; Kõuts-Klemm, Korts 2010).

Arenenud informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia annab järjest enam võimalusi meedia tarbimiseks. Rahvusvahelise meediaagentuuri ZenithOptimedia 2015.aasta ülevaatest selgus, et inimesed tarbivad meediat iga päev enam kui 8 tundi, mille hulgas väheneb traditsiooniliste massiteabekanalite kasutus ja üha enam kasutatakse internetti (Novaator 2015). Läbi interneti ja infotehnoloogiliste vahendite on meedia muutunud interaktiivseks ja kasutusele on võetud mõiste *uus meedia*. Erinevalt varasemast passiivsest meedia tarimisest on inimesel uue meedia abil ka ise võimalus olla aktiivne kasutaja infot lisades, muutes ja tagasisidet andes (Tõnisson 2014; Sepp 2015).

Lisaks 'suurele' massimeediale toimib inimeste vahel 'väike' meedia ehk personaalne kommunikatsioon, mis hõlmab omavahelisi telefonikõnesid, kirjavahetusi, videovestlusi (Simonlatser 2014).

Bonini (2011) on leidnud, et meedia on andnud migrantidele võimaluse tunda end kodusena ilma kodus viibimata. Mõiste 'kodu' ei pruugi enam tähendada ruumi, kus elatakse, vaid tunnet, mis on põhjustatud koduga seotud emotsioonidest. Meedia on seetõttu inimestele justkui kaasaskantav kogumik, mis loob ettekujutuse kodust ning pakub peavarju ja kaitset kodust eemal viibides (*ibid.*).

2.3.1 Migrantide elektrooniline meediakasutus

Seoses uute tehnoloogiate kasutuselevõttuga on Larsen ja Urry (2008) defineerinud võrgustike kapitali kui „võimaluse tekitada ja säilitada sotsiaalseid suhteid kaugel asuvate isikutega, saades sellest emotsionaalset, rahalist ja praktilist kasu.“ Seeläbi aitavad tehnoloogiavahendid ühelt poolt arendada suurel hulgal „nõrku“ tutvussidemeid, teiselt poolt on aga 'suhtlusringkonna' (*community*) tähendus muutunud ning see ei viita enam näost näkku suheldes tekkivatele „tugevatele“ sidemetele (Komito 2011).

Võrreldes lähedal elavate ja reaalselt sageli kokku puutuvate inimesega on tehnoloogial ja interneti kasutuselevõtul olnud suurem mõju migrantide elu kujundamisel. Odav transport ning pidev suhtlus distantisilt ei sunni enam immigrante uue ühiskonnaga kohanema, vaid selle asemel säilitatakse sageli pigem päritolumaa kultuurikapital. Teisalt pole kaugel elavate lähedastega pidevalt kontaktis olles leitud enam aega, et asukohamaal aktiivne olla, väljas käia ning geograafiliselt lähedasi uusi tutvusi leida (Komito 2011). Samuti on leitud, et meediavahendite abil sidemete hoidmine on ajakulukam, mis tähendab, et kuigi IKT aitab hoida laiaulatuslikku sotsiaalset võrgustikku, ei saa lähedasi sidemeid kaugel elavate inimestega olla palju (Ahas et al 2017).

Koos arenenud IKT ja laialdase meediakasutusega on uurijad kasutanud mõisteid 'võrgustunud isikud' (*networked individuals*) (Komito 2011), 'ühendatud migrandid' (*connected migrants*) (Diminescu 2008) ja 'mediatiseerunud maailm' (*mediatized world*) (Hepp 2013). Meedia vahendusel säilitatakse erinevaid sidemeid, ollakse üksteisega asukohast sõltumata pidevalt ühenduses ja kujundatakse oma vaateid selle põhjal, mida meedias kajastatakse. Chibi, Wilkini ja

Hua (2013) uurimusest selgus, et sotsiaalmeedia vahendusel võrgustikesse kuulumine on oluline migrantide psühholoogilisele heaolule, pakkudes neile emotsionaalset tuge ja vähendades sellega ka tööstressi.

Kõige olulisemaks seadmeks on migrantide seas mobiiltelefon. Bonini (2011) on öelnud, et migrantidele ei ole nii oluline see, et neil oleks koht, kus magada, kuid neil peab olema mobiiltelefon, mis on üheaegselt nii kontor kui kodu. Mobiiltelefonide kasutamine kasvas 2000ndate aastate alguses järsult kogu maailmas, mistõttu oli helistamise võimalus nii kodumaal viibivatel lähedastel kui ka migrantidel ja seetõttu hakati kaugel elavate lähedaste tegemistega igapäevaselt kursis olema (*ibid.*). International Telecommunication Union (ITU) 2013.aasta andmete kohaselt kasutasid arengumaades mobiiltelefone 89% elanikest, samas internetikasutus läbi mõne muu elektroonilise seadme oli jõudnud vaid 31%-ni elanikest. Arenenud riikides kasutavad migrantid nutitelefone igapäevaselt lisaks kõnedele ka internetis sotsiaalmeedia vahendusel perega suhtlemiseks ning mobiiltelefonidel on tähtis roll transnatsionaalsuse kujunemisele kaasa aitamisel (Chib, Wilkin, Hua 2013). Samuti on mobiiltelefon asendamatu seade pagulaste jaoks, kes tahavad viibida kohas, kus oleks tasuta internet, et olla kursis kodumaal toimuvaga ja hoida sidemeid sealsete lähedastega (The Economist 2017).

3. Metoodika

3.1 Intervjuud

Käesoleva töö andmed on kogutud poolstruktureeritud intervjuudest. Intervjuu on kvalitatiivsetes uurimustes sageli kasutatav meetod, kuna võimaldab saada põhjalikke vastuseid teemadel, mis küsitluste või vaatluste abil välja ei tuleks. Intervjuud on paindlikud ning neid on võimalik reguleerida vastavalt olukorrale. Intervjuude nõrgaks küljeks on suur ajakulu nii andmete kogumisel kui ka hilisemal töötlemisel (Õunapuu 2014).

Poolstruktureeritud intervjuu on osaliselt standarditud vestlus. Intervjuu korraldus on osaliselt reglementeeritud. Kava on paika pandud, kuid intervjuu käigus selgub, milliseid väärtuslikke andmeid hakkab ilmnenema, mida võiks registreerida ja milliseid lisaküsimusi esitada (*ibid.*).

3.2 Valim

Välismaal elavatest eestlastest on keeruline luua tõenäosusteooriast lähtuvat valimit, sest puudub ülevaade kogu populatsioonist ja keeruline on ka respondente kätte saada. Seetõttu on käesolevas töös kasutatud mugavusvalimit, mis on moodustatud juhendaja ja autori isiklikest tutvavatest.

Valimisse kuuluvad välismaal elavad või sageli välismaad külastavad eestlased. Respondendid on leitud erinevatest sihtriikidest ning erinevatelt tegevusaladelt. Lõplikusse valimisse kuulub 6 naist ja 8 meest, kelle vanus on vahemikus 22-56 eluaastat ja sihtriikideks Soome, Rootsi, Suurbritannia, Saksamaa, Luksemburg, Belgia, Portugal ja Ameerika Ühendriigid. Nende tegevusaladeks on nii õppimine kui ka lihttöölise, spetsialisti ja teaduri ameti pidamine.

3.3 Intervjuude läbiviimine

Kuna enamik intervjuueeritavaid elavad ja töötavad välismaal, ei olnud võimalik nendega intervjuusid näost näkku läbi viia. Samuti ei olnud paljud Eestis viibivad intervjuueeritavad Tartus, kus töö kirjutamine toimus. Seetõttu tuli 12 intervjuud läbi viia Skype'i vahendusel. Näost näkku viidi intervjuu Tartus läbi respondentiga, kes oli välismaal elanud seoses õpingutega ja hiljuti

tagasi Eestisse jõudnud, ja pendelrändajaga, kes reisib sageli Eesti ja sihtriigi vahel ning viibis parasjagu Eestis.

Nii Skype'i vahendusel kui ka näost näkku läbi viidud intervjuud salvestati telefoni *appi* Voice Recorder abil, et oleks võimalik kõik intervjuud hiljem transkribeerida. Helifailide transkribeerimisel kasutati veebipõhist kõnetuvastust, mis intervjuud automaatselt transkribeeris (TTÜ Küberneetika Instituut 2017). Kuna aga automaatse transkriptsiooni kvaliteet sõltus helifaili kvaliteedist ja Skype'i vahendusel läbi viidud intervjuude kvaliteet väga hea ei olnud, tuli intervjuud siiski töö autoril üle kuulata ja parandusi teha.

Intervjuu küsimused olid jaotatud neljaks osaks teemade kaupa. Esmalt küsiti intervjuueeritavatelt sissejuhatavaid küsimusi enda tutvustamiseks, seejärel uuriti nende massimeedia kasutust, pärast seda lähedastega suhtlemise harjumusi ning lõpuks suhteid Eestiga (vt. Lisa 1 ja Lisa 2).

3.4 Analüüsimeetod

Töös kasutatakse kogutud andmete analüüsimiseks standardiseeritud kontentanalüüsi ja kvalitatiivset sisuanalüüsi. Standardiseeritud kontentanalüüsi meetodil saab kvantifitseerida kvalitatiivsete intervjuude jms tekstide materjale. Intervjuudest saadud kvalitatiivseid andmeid kirjeldatakse süstemaatiliselt ja kvantitatiivselt, analüüsitakse sõnaselgetena, mitte aga mõistvaandvatena või ridade vahelt loetutena (Kalmus 2015).

Standardiseeritud kontentanalüüsi korral luuakse kodeerimisel kategooriad, mis on otseselt tuletatud uurimisküsimustest ja hüpoteesidest (*ibid.*).

Andmete kodeerimisel on loodud uurimisteede põhjal kategooriad, mille löikes kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil I, II ja III rühma võrrelda. Kategooriad on moodustatud meediakasutuse, lähedastega suhtlemise ja Eestiga seotuse küsimustest lähtudes. Analüüsi eesmärgiks on leida sarnasusi ja erinevusi kolme rühma jaotunud intervjuueeritavate harjumustes.

Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstidest tähenduse leidmiseks ja uurimiseks, võttes erinevalt standardiseeritud kontentanalüüsile arvesse ka ridade vahelt leitavaid mõtteid ja mitte piirdudes üksnes sõnaselgete loendatavate vastustega (Kalmus, Masso, Linno, 2015, cit. Laherand 2008). Käesolevas töös on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi, et hinnata ka iga respondendi

olemust tervikuna ja leides tema vastustest põhjendusi ja tagamaid lisaks harjumuste esinemissageduste väljatoomisele. Kvalitatiivset sisuanalüüsi on tehtud juhtumiülese ehk horisontaalanalüüsi (*cross-case*) meetodil: intervjuudest on kogutud ühele teemale vastavad tekstiosad ja neid võrreldakse omavahel. Samuti on kvalitatiivse sisuanalüüsi korral käesolevas töös kasutatud manifestset meetodit, mis tähendab, et uuritud on eksplitsiitseid ehk otseselt väljaöeldud tekstiosi.

4. Tulemused

4.1 Välismaal tegutsevate eestlaste füüsiline seotus kodumaaga

Kuigi uuringus vastanud inimeste soolis-vanuseline struktuur, käitumine ja side kodumaaga oli väga varieeruv, on intervjueeritavad standardiseeritud kontentanalüüsi meetodil jaotatud kolme rühma nende Eestiga seotuse alusel (Tabel 1).

I rühma moodustavad Eestiga vähe seotud inimesed, kelle vanus jääb vahemikku 31-46, kes teevad erialast tööd sihtriigis ja viibivad igal aastal Eestis kuu aega või vähem. Respondentide välismaal viibitud aeg on väga varieeruv: 10 kuud kuni 17 aastat. M31, kes veetis alles esimest aastat Eestist eemal, on veel pakkumistele avatud ega plaani otseselt tagasi tulla. Samuti ei ole siiani plaanis tagasi tulla N34-l ega N46-l, kes on mõlemad abielus välismaalasega. N41, kes elab välismaal eestlasest abikaasaga, plaanib pensionipõlveks, kui lapsed Rootsis suureks kasvatatud, Eestisse tagasi tulla. Eesti pangakonto ja telefoninumber on intervjueeritavatel peale N46-e küll alles, kuid kasutusel vaid harvadel juhtudel. Neil kõigil puudub igasugune rahaline seotus Eestiga. Eesti kodakondsus on praegu veel alles kõigil neil respondentidel ning keegi neist ei toonud välja, et plaanib seda muuta. Kuigi Eesti kodakondsusest pole endale teadaolevalt loobunud ka 17 aastat Rootsis elanud N46, on tal juba ka Rootsi kodakondsus.

II rühma kuuluvad 22-35 aastased Eestiga rohkem seotud intervjueeritavad, kes on kõik välismaal viibinud alla 4 aasta, kellel on veel töö- ja õpingusidemed Eestiga ja kes omavad Eestis kinnisvara. II rühmas on ka respondendid, kes on rahaliselt Eestiga seotud, saades Eestist toetusi või toetades ise siinseid lähedasi. Rühma kuuluvatel intervjueeritavatel on kõigil kasutusel Eesti pangakonto ja telefoninumber, kasutades neid igapäevasteks asjaajamisteks või Eestit külastades ja spetsiaalseteks puhkudeks. Kuigi mitmed neist kavatsevad veel Eestisse tagasi tulla ja keegi ei ole praegu plaaninud kodakondsust vahetada, tõid mitu neist siiski välja, et ei tea, mis tulevik toob. M23 arvas, et see võib sõltumata oma soovist vajalikuks osutuda: „*Mul on Eesti riigi kodakondsus ja ideaalis ma ei tahaks seda muuta. Aga seda võib mõjutada mingil määral Brexit, ma ei tea veel täpselt, mis sellest saada võib ja see teadmatus paneb mõtlema, et võib-olla mingi aeg ma pean omale UK kodakondsuse võtma.*“

Ainuke intervjueeritavatest, kellel on sihtriigi kodakondsus, oli II rühma respondent M35, kes on elu jooksul elanud vaheldumisi Soomes ja Eestis ning hiljuti kolinud Soome seoses tööga. Samas

oli tema aga II rühmast üks tihedamalt Eestiga seotud respondente, kes veedab pika aja aastast Eestis, tegutseb Eesti organisatsioonides ja maksab Eestis makse.

III rühma kuuluvad 41-56 aastased inimesed, kelle lähiperekond on Eestis, kuid kes ise töötavad kas ainult välismaal või lisaks Eestile ka välismaal. Respondendid elavad üheaegselt nii Eestis kui sihtriigis ja käivad üldjuhul Eestis igas kuus vähemalt korra. Neil on kasutusel veel nii Eesti pangakonto kui ka telefoninumber. Nad saavad sissetuleku kas enamjaolt või täielikult sihtriigist, kuid kuna nende pere ning ka nad ise on sageli Eestis, kulub suur osa palgast Eestis. Kõigist intervjueeritavatest on III rühma pendelrändajad välismaaga kõige kauem seotud olnud, kuna on välismaal tööl käinud juba üle 10 aasta. Kõik nad soovivad millalgi Eestisse tagasi pöörduda ega plaani oma kodakondsust vahetada.

Tabel 1. Standardiseeritud kontentanalüüsi põhjal rühmitatud respondendid.

	Eestiga vähe seotud I rühm	Eestiga rohkem seotud II rühm	Välismaale pendelrändajad III rühm
Eesti küllastamise sagedus	Mõned korrad aastas ainult lähedastel külas	Mitu kuud aastast töö tõttu või lähedaste küllastamiseks	Igakuiselt, kuna kodu on Eestis
Eesti telefoninumber ja pangakonto	Mitmel veel olemas, kuid üldse mitte või ainult Eestis kasutusel	Kõigil olemas ja kasutusel Eestis või koguaeg	Koguaeg kasutusel
Majanduslik seotus Eestiga	Puudub – Eestist sissetulekut või toetusi ei saa ega tee ülekandeid Eestisse	Seotud – Saavad toetusi või toetavad ise Eesti lähedasi. Sissetulek Eestist.	Tihedalt seotud – Suur osa palgast kulub Eestis
Perekondlik seotus Eestiga	Elukaaslased ja lapsed on sihtriigis, vanemad Eestis	Elukaaslased on sihtriigis, vanemad on Eestis	Elukaaslased ja lapsed on Eestis

4.2 Kuidas erineb hargmaiste meediakasutus nende rühmade lõikes?

Meediakasutuse erinevuste väljaselgitamiseks analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi abil nende rühmade infokasutust ja suhtlust. Järgnevalt esitan need oluliste teemade kaupa (vt Tabel 2 ja Tabel 3).

4.2.1 Jälgitavad meediakanalid

Meediakasutuse oluliseks tunnuseks kõigi rühmade respondentidel oli internetikesksus. Meediakanaleid jälgisid kõikide rühmade intervjueeritavad kas ainult või enamjaolt interneti vahendusel. Internetist loeti peamiselt uudiseid, samuti vaadati järgi telesaateid ja vähem kuulati raadiosaateid.

Kuigi kõigi kolme rühma põhiliseks meediakanaliks oli internet, ilmnes intervjuudest, et kõige rohkem olid meedia tarbimises internetist sõltuvad nooremad (22-35 aastased) Eestiga rohkem seotud II rühma respondentid. Pendelrändajad ja Eestiga vähem seotud respondentid vaatavad telesaateid ka sihtkohariigi televiisorist ja kuulavad raadiosaateid kas autoga sõites või töö juures. II rühma respondentid tõid aga välja, et kui telesaateid vaatavad või raadiosaateid kuulavad, siis internetist. Samuti oli internet ainuke meediakanal, mida I rühma respondentidest noorim M31 jälgis.

Paberväljaandeid ei jälginud igapäevaselt enam keegi kolme rühma respondentidest. Samas aga mainiti mitmeid Eesti ajalehti, mida loetakse aeg-ajalt kui Eestis käies näppu juhtub ja neid eelistatakse peamiselt seoses oma kodukoha või erialaga.

Kõikide rühmade respondentid jälgivad nii Eesti kui ka sihtriigi meediakanaleid ning mitmed ka rahvusvahelisi kanaleid, millest kõige rohkem toodi välja uudisteportaale CNN ja BCC. Kõik Soomes elavad respondentid, N30, M35 ja M44, jälgivad igapäevaselt ka Soome riiklikku YLE TV-d.

Seega tuli välja, et kõigi rühmade respondentidel on peamine meediakanal, mida kasutatakse ja mille vahendusel tarbikakse erinevaid meediatooteid on internet, kuid erinevalt Eestiga rohkem seotute II rühmast vaatavad I ja III rühma respondentid aegajalt ka televiisorit ning kuulavad harva raadiot.

4.2.2 Eesti meedia jälgimine

Kõik respondendid peale I rühma kuuluva N46-e jälgivad lisaks sihtriigi meediale ka Eesti meediat ning paljudele II ja III rühma respondentidele oli põhiliseks meediaallikaks just Eesti meedia.

Eesti meediat jälgib enamus respondente, kuid selgus, et sellest on kõige vähem huvitatud I rühma intervjueeritavad. N46 ei jälggi Eesti meediat üldse ning M31 vaatas eesti uudiseid üks kuni kaks korda nädalas ja hoidis end maailmas toimuvaga pigem kursis uudiskirjadest saadava informatsiooniga. Eesti meediast jälgis ainult suuremaid uudiseid ka N41: *"Eesti valimised või Eesti laul või midagi sellist, siis ikka jälgin Eesti uudiseid ka, mis mind puudutavad."*, kuid sihtriigis on tema tegevusalaks eesti keele ja kultuuri õpetamine. See tähendab, et kuigi eesti kultuuriga on ta tihedalt seotud, siis Eesti igapäevaeluga siiski mitte ja meedia tarbimise seisukohast teda hargmaiseks liigutada ei saaks. Erandlikuks näiteks vähem seotute rühmast võib pidada N34, kes elab välismaal mitte-eestlasest abikaasaga, kellel ei ole enam muid sidemeid Eesti riigiga ega plaani tagasi pöörduda, kuid loeb igapäevaselt Eesti uudiseid. Ta tõi ka välja, et maailma tähtsaid uudiseid Eesti meedias väga põhjalikult üldse ei kajastata, mistõttu neid loeb ta rahvusvahelise või sihtriigi meedia vahendusel: *"Välisuudiseid pole üldse mõtet Eesti meediast lugeda, seal pole peaaegu midagi kirjas. /.../ Kui Eesti uudistes midagi huvitavat leian, siis otsin selle pigem mujalt üles. Või pigem olen täheldanud, et Eestis on kolm päeva hiljem tulnud mingid välisuudised, mis mujal juba ammu üleval."* Ometi on talle Eesti igapäevase eluga kursis olemine oluline ja meediakasutuse alusel liigituks ta sotsiaalkultuuriliselt hargmaiseks.

II rühma kuuluvad respondendid jälgivad Eesti meediat igapäevaselt ja tihedalt. Mitmed neist tõid välja, et Eesti meedia jälgimine on isegi olulisem kui sihtriigi meedia jälgimine. Põhjuseks tõi N24 näiteks, et: *"Eesti on endiselt kodune koht, millega sidet hoida."* Samuti N30-le, kes ühest küljest peab Eesti meediat jälgima tööalastel põhjustel, on Eesti meediaga kursis olemine tähtis ka isiklikust seisukohast: *"Ma jätkuvalt tunnen ennast pigem nagu eestlane ja mind huvitab, mis Eestis toimub. Ja mingis mõttes tunnen, et olen selline Eesti patrioot ja tahan panustada Eestisse rohkem."*

N23, kes õppis Saksamaal keskkonnateadusi, oli II rühmast erandlik näide ja Eestis toimuvaga ta enam nii tihedalt kursis ei olnud. Maailmas toimuvaga hoidis ta end kursis CNN-i ja BBC vahendusel ja peamiselt huvitasid teda erialaspetsiifilised uudised, mida Eesti meedias ei kajastata. Hoolimata sellest, et lähedastega hoiab ta sageli sidet, siis tugevat kultuurilist seotust tal Eestiga enam ei ole.

Eesti meediat jälgisid igapäevaselt kõik III rühma respondendid, kes lugesid nii sihtriigi kui ka Eesti uudiseid ja M41 ja M44 vaatasid igal õhtul ka Eesti telesaateid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõikide rühmade respondendid jälgivad nii Eesti kui sihtriigi meediat. Kõige vähem keskenduvad Eesti meediale I rühma (vähem seotud) respondendid. II ja III rühma respondendid on igapäevaselt kursis nii Eestis kui asukohariigis toimuvaga ning Eesti meediat jälgivad sihtkoha meediast rohkem III rühma madalamatel kvalifitseeritud ametitel töötavad respondendid.

Uudisteportaalid

Eesti uudisteportaalid, mida kõigi kolme rühma liikmed Eesti meedias enam jälgivad, on Postimees, Delfi ja ERR, veidi vähem ka Eesti Päevaleht ja Eesti Ekspress.

Põhjustena toodi välja, et kuigi Eesti meedia suureks miinuseks on kollaste uudiste avaldamine, annavad need portaalid siiski natuke parema ülevaate kui mõned teised. Näiteks M31 arvas, et: *"Õhtuleht näiteks on jah, ikka rõve kollane. Kuigi Delfi ja Postimees on ikkagi ka üsna kollane, siis sealt annab ikkagi filtreerida midagi nagu... Sealt saab nagu pildi ette, mis Eestis toimub, ilma et nagu... ma ei tea.. Kalvi-Kalle pruutidest peaks lugema."* Samuti ütles M56, et arvestades Eesti uudiste teemasid, on keeruline öelda, kui oluline talle on nendega kursis olemine: *"Hiljuti oli mingi uudis kusagil... Meil oli uus tõsielustaar, mis ta nimi oligi.. Kalvi-Kalle.. Aga samal ajal Põhja-Korea katsetas tuumaraketti ja ähvardas Austraaliat ja Ameerikat tuumarünnakuga. Selle kohta Eestis uudiseid praktiliselt ei olnudki. /.../ Et seda sorti uudised on suurem osa, siis on veel poliitilist kemplemist, ja siis mõned sisulised uudised, näiteks arvamused artiklid, mis saab umbes niimoodi 1, 2, 3 kommentaari. /.../ Väga sisulisi asju Eesti ajakirjandusest läbi ei käi, see ei too raha sisse arvatavasti."*

Kohalike uudiste asemel jälgiti Eesti uudiseid ka asukohamaal esineva keelebarjääri tõttu. Rohkem Eestiga seotute (II) grupist N22 ei rääkinud sihtriigis õppides kohalikku keelt ja seetõttu oli sealsete uudistega kursis olemine keerulisem: *„... ei olnud nagu väga lihtne saada seda infot, et nagu meil vist ka, et Postimees on inglise keeles ka, aga siis Belgias ka ainult üks selline suurem ingliskeelne meediakanal oli, /.../ aga kuna meie belgia, või noh hollandi keelt ei valda, siis meile lihtsalt nagu see pool jäi ära.“*

Lisaks uudisteportaalide lugemisele jõuavad paljud uudised inimesteni ka sotsiaalmeedia vahendusel. M24 saab sageli sõprade jagatud USA uudised kätte Facebooki kaudu, mistõttu Eesti meedia tarbimine uudisteportaalidest võtab tema päevast rohkem aega. N23 seevastu aga saab pigem Eesti uudiseid Facebookist ja loeb erialaga seotud uudiseid kindlastest uudisteportaalidest. Soomes ehitajana töötav pendelrändaja M44 mainis, et saab kõik uudised peamiselt ainult Facebookist: „*See massimeediakanal Facebook, sealt tulevad uudised enamuses. /.../ Kasvõi on selline, Eestlased Soomes, selline Facebooki leht, kus, kus igasugused uudised käivad läbi. Sealt tuleb väga palju. Seal osad vaatavad rohkem võib-olla telekat, võib-olla rohkem jälgivad, midagi uudist on, jälle pannakse kuskile üles, siis jälgid.*“

Respondendid jälgivad üldiselt Eesti uudiseid ning sihtriigi uudiseid, kuid kõige vähem jääb Eesti uudiste lugemiseks mahti Eestiga vähe seotud respondentidel. Eesti meedia probleemiks toodi erinevate rühmade respondentide poolt, et maailmas toimuvate oluliste sündmuste asemel keskendutakse pigem kollaste uudiste kajastamisele, mis muudab uudiste lugemise väheoluliseks. Intervjueeritavad tõid ka välja, et saavad uudiseid Eesti kui ka sihtriigi kohta läbi sotsiaalmeedia kanali Facebook.

Televisioon

Kõige enam saateid vaatavad respondendid järgi ETV kanalilt ja saade, mida kõige rohkem mainiti, oli "Pealtnägija".

Vähem Eestiga seotud I rühma respondendid vaatavad Eesti telesaateid väga vähe. M31 mainis, et vaatab aegajalt interneti vahendusel järgi kas „Pealtnägijat“ või „Kolmeraudset“, kuid seda ainult siis, kui mõni huvitav teema läbi käib. N41 vaatab aegajalt erialaseid saateid ja N46 ainult sihtriigi saateid. N34 aga ei vaata televiisorit praktiliselt üldse.

Rohkem Eestiga seotud II rühma intervjueeritavad vaatavad televiisorit enamasti läbi interneti ning tõid välja ETV telesaateid. Sarnaselt I rühmast M31-ga, vaatavad ka N22 ja M24 „Pealtnägijat“ ja M23 „Vabariigi kodanikke.“ Kõige enam pidevalt jälgitavaid telesaateid tõid välja N30 ja M35, kes elavad küll Soomes, kuid on mõlemad Eestiga väga tihedalt seotud. N30 näiteks ütles, et: „*Mõnikord vaatan näiteks „Aktuaalset kaamerat“, siis ma ei tea... „Hommik Anuga“, mis siin veel on... „Maahommik“, ja siis see hiljutine saade „Suud puhtaks“, seda olen ka vaadanud. Et need*

on peamised.. või siis ka mingisuguseid selliseid „Meie inimesed“... või siis nagu, sellised ühekordsed saated või filmid.“ Samuti tõi M35 välja ETV telesaated, mida internetist järgi vaatab: „...„Aktuaalne kaamera“, „Välisilm“, siis, mis meil on... „Maahommik“, harvem. Siis, pühapäeva hommikul jutusaade, see Anu Välba jutusaade. Ja.. mõnikord on „Ringvaade“, siis „Kapital“ on mõnikord. Siis „Foorum“, Ja see mida see Urmas Vaino nüüd läbi viib.. „Suud puhtaks“..“

Kõiki soovitud saateid ja kanaleid ei ole intervjueritavad saanud vaadata geoblokeerigute tõttu. M35-l on seetõttu jäänud vähemaks ETV saadete vaatamine ja N22 oleks lisaks ETV-le soovinud vaadata ka telesaateid TV3 kanalilt: *„Ma nagu vaatasin järgi mingeid... näiteks „Pealtnägijat“ ja mingeid Eesti dokfilme, mis tundusid põnevad. Aga seal tuli ka see, et isegi kui ma tahtsin vaadata mingeid TV3 saateid, siis seal olid mingid geoblokeeringu, mis põhimõtteliselt ei lasknud seda teha. Et näiteks kui oli see näosaade, siis isegi mingit klippi, mis nagu väga ringlesid kuskil meedias, et oo nii äge, siis mul lihtsalt ei olnud võimalik neid vaadata.“*

Kanal 2 ja TV3 saateid vaatavad igapäevaselt III rühmast ehitajatena töötavad respondendid M44 ja M41, kes on hankinud selleks vajamineva teenuspaketi. Samas aga ütles III rühma respondent M56, kelle tegevusala on loodus- ja täppisteadused, et sihtriigis televiisorit ei vaata: *„Ma seal näiteks televiisorit ei vaata väga. Seal ma tegelen töö tegemisega.“*

Kokkuvõtvalt jälgivad Eesti telesaateid igapäevaselt kõige enam pendelrändajad. Eestiga rohkem seotud respondentidel on kindlad eelistatud saated, mida aegajalt internetist järele vaatavad ning vähem seotud jälgivad Eesti saateid väga harva.

4.2.3 Meedias jälgitavad teemad

Paljud intervjueritavad kõigist kolmest rühmast tõid välja, et peavad oluliseks oma erialaste uudiste jälgimist nii maailmas kui Eestis. Kõige enam on oma erialastele uudistele kontsentreerunud Eestiga rohkem seotute grupist N23, M23 ja M24.

N23 jaoks ongi just erialaspetsiifilistest uudistest huvitumine põhjus, miks ta Eesti igapäevauudistega tihedalt kursis ei ole: *„...ma ei saa oma erialast asja Eestis üldse õppidagi, Eestis ei õpetata seda, mida ma õpin, et ja kui seda õpetatakse, siis ma ei saaks seda absoluutselt nii heal tasemel kui Inglismaal, mis on nagu Euroopa keskus üritustele. Et see on nagu selline väga sihikindel valik ja taktikaline valimik, mida teha tulevikuplaanis.“*

Teisalt mainis M23 just tulevikuplaanidest rääkides, et loeb oma erialaga seotud Eesti majandusuudiseid, kuna see võib olla talle kasulik kunagi Eestisse tagasi pöördumisel: „*Mind huvitab väga näiteks Eesti startup maastik ja kuidas sellel läheb...jällegi isekast küljest, et startupi maastik võib ka mulle potentsiaalselt pakkuda tulevikus väljavaadet, et Eestisse tagasi tulla ja minu karjäärivõimalused, mis Eestit edasi viib, on mulle südamelähedane.*”

Ka intervjuueritavad geograafid tõid välja, et Eesti meedias huvitavad neid teemad nagu regionaalareng ja -poliitika, haldusreform, linnaplaneerimised ja Rail Balticuga seotud uudised.

I rühmast M31 ja II rühmast M30, kes mõlemad ütlesid, et igapäevased uudised neid nii väga ei huvita, hoiavad end erialaste oluliste uudistega kursis olles liitunud *blogifeedide* ja uudiskirjadega. Hoolimata sellest vaatab M30 igal hommikul igapäevaseid uudiseid ka Postimehest: „*Kuigi mulle väga Postimees... niivõrd palju ei meeldi selles mõttes, et... et mis on minu jaoks uudised, seal leidub justkui vähe, et ka Postimees on üsna kollaseks läinud. /.../ Mis puudutab erialaseid uudiseid, siis neid ma saan pigem olles liitunud erinevate uudiskirjade ja muude selliste asjadega, mille abil ma saan informatsiooni, mis on minu jaoks oluline, mis ei ole võib-olla nii päevapoliitiline.*“

Kuigi III rühma pendelrändajad M44 ja M41 kes jälgivad igaõhtuseid telesaateid sõltumata sellest, mis saated parasjagu tulevad, mainisid pendelrändajad M41 ja M56, et neid paeluvad uudised, mis on seotud nende huvide ja hobidega. Näiteks M41 huvitavad maavälise elu teemad: „*Mis mind huvitab, ongi kindlasti see sama paranoilised asjad, mida tavainimesed näiteks ei usu võib-olla. Et need ongi need samad top secreti saated ja asjad. Elu väljaspool meie planeeti... Et mul on päris huvitavaid asju elus juhtunud, et ma ei usu et neid olemas ei ole. Pigem mul isegi on rohkem fakte, et need on olemas.*” M44, kes saab kõik Soome ja Eesti uudised Facebookist ja jälgib Eesti telesaateid igal õhtul, mainis aga, et tegelikult ta enam Eestis toimuva vastu huvi ei tunne: „*Ausalt öeldes, aastast aastasse mind järjest vähem huvitab, mis seal Eestis toimub.*”

Seega tuli välja, et suuri erinevusi rühmade lõikes ei esine, kuna kõikidesse rühmadesse kuulus respondente, keda huvitavad pigem üldised uudised, ning ka respondente, kes peavad tähtsaks olla kursis oma eriala või isiklike huvidega seotud uudistega. Igapäevaselt kajastatavatest uudistest tõid kõikide rühmade responendid välja spordi, majanduse ja poliitikaga seotud teemad.

Tabel 2. Massimeedia jälgimine

	Eestiga vähe seotud I rühm	Eestiga rohkem seotud II rühm	Välismaale pendelrändajad III rühm
Jälgiavad meediakanalid	Internet, vahel televisioon, harva raadio	Internet	Internet, igal õhtul televiisor, mõnikord raadio
Eesti meedia jälgimine	Aegajalt Eesti meedia, ollakse kursis tähtsamate sündmustega	Igapäevaselt Eesti meedia väga oluline, ollakse kursis ka sihtriigis toimuvaga	Väga oluline Eesti meedia, vähem sihtkoha meedia
Uudisteportaalid	Delfi, Postimees, ERR	Delfi, Postimees, ERR	Delfi, Postimees, ERR
Televisioon	Harva mõned Eesti saated interneti vahendusel	Väljakujunenud ETV saated internetist	Igaõhtused saated televiisorist
Meedias jälgitavad teemad	Erialased uudised ja üldised teemad	Erialased uudised on tähtsad, jälgitakse ja üldisemaid teemasid	Üldised meediast läbikäivad teemad ning hobide ja erialadega seotud uudised

4.3 Suhtlussidemed

4.3.1 Suhtlus Eestis elava perega

Kõigil kolme rühma respondentidest on säilinud tihe suhtlus oma perega ja kõigil on Eestisse jäänud ka sõpru. Eestisse jäänud pereliikmetega suhtlevad kõige harvem I rühmast N41, kes hoiab vanematega ühendust kord kuus, kuid õdedega siiski tihemini, ning II rühmast M35, kes suhtleb

Eestis elavate vanavanematega kord kuus. Teised intervjuueeritavad suhtlevad vanematega kord nädalas või tihemini, sõltumata nende sidemetest Eestiga.

Kõige tihedamalt suhtlevad Eestis elavate lähedastega pendelrändajatest (III rühm) respondentid, kes on perega igapäevaselt kontaktis. M56 ja M41 teevad oma elukaaslastega kõnesid iga päev, M44 helistab keskmiselt kaks korda nädalas, kuid on siiski Facebookis kirjavahetuses iga päev.

4.3.2 Suhtlus Eestis elavate sõpradega

Samuti oli kõigil respondentidel Eestisse jäänud sõpru. Sõprussidemed paistsid sõltuvat nii intervjuueeritavate seotusest Eestiga kui ka kui ka nende vanusest. Noorematel respondentidel II rühmast on Eestisse jäänud rohkem sõpru ning nendega suheldakse tihedalt, igapäevaselt kuni kord kuus. Vanematel respondentidel on seevastu säilinud tugevad sidemed vaid mõne sõbraga ja nendega suheldakse loetud arv kordi aastas või mitme aasta tagant.

Vähem Eestiga seotud ja vaid mõned nädalad aastast Eestis viibival N23-el on tugevad sõprussidemed Eestist säilinud 15 inimesega: „*Need, kes olid nagu keska lõpuks oli välja kujunenud, täpselt samade inimestega suhtlen praegu sama tihedalt. Mul käivad sõbrad tavaliselt iga kuu või kahe tagant külas ka ja kui keegi elab kuskil välismaal, meist ei ela kõik ainult Eestis, osad käivad ikka rahvusvahelistel programmidel, mis vahepeal toimuvad, siis ma käin nende juures.*“

Vanematel respondentidel I ja III rühmast on samuti eestlastest lähedased sõbrad alles, teiste seas ka N46-l, kellel muid sidemeid Eestiga enam ei olegi. Kuigi vanematega suhtleb ta kord nädalas, siis Eesti sõpradega vaid 3-4 korda aastas. Samuti on Eestis sõbrannad alles N41-l, kuid nad suhtlevad sünnipäevadel või muudel tähtpäevadel.

Sõpru on Eestis ja sihtriigis ka M56-l, kuid erinevalt noorematest respondentidest ei sõltu sõprussidemete tugevus enam sellest, kui sageli suhelda: „*Ma võin öelda, et on jätkuvalt mõned ülikooliaegsed sõbrad, kellega ma suhtlen paari aasta tagant ja iga kord on täpselt selline tunne, nagu eile oleks lahku läinud.*“ Ühtlasi arvas M44, et lisaks perele on tal Eestis sõpru, kuid nad ei pea vajalikuks üksteisega kontaktis olla, kui ta Soomes töö on: „*No päris igapäevaselt muidugi ei suhtle sõpradega, mis on ikka suhelda, sõbrad teavad, et ma olen siin, siis nad väga ei tüüta.*“

Kokkuvõtvalt hoiavad kõige tihedamaid suhtlussidemeid Eestiga III rühma pendelrändajad, sest siin elab nende lähiperekond, elukaaslane ja lapsed, kellega suheldakse igapäevaselt. Sõprussidemeid on enim säilinud aga noorematel intervjueeritavatel rohkem seotute rühmast. Kõige harvem suhtlevad Eestisse jäänutega I rühma responendid, kelle lähipere elab sihtriigis ja kes suhtlevad Eestis elavate vanematega keskmiselt kord nädalas, kuid sõpradega vaid loetud korrad aastas.

4.3.3 Suhtlusvahendid

Suhtlusvahendite eelistamisel ei ilmnenud suuri erinevusi I, II ja III rühma vahel. Peamised vahendid, mis nii pere kui ka sõpradega välja toodi, olid Skype, Facebooki Messenger, veidi vähem telefonikõned ja harvem sõnumiappid WhatsApp ja Viber.

III rühma pendelrändajad tõid suhtlusvahenditena välja Skype'i ja telefoni. M56 ja M41 Skype'ivad perega üldjuhul iga päev, M44 aga pole Skype'i juba mitu aastat kasutanud ja pigem helistab paar korda nädalas ja suhtleb muudel päevadel Messengeris.

Nii I kui II rühma respondentide vastustest selgus, et sõpradega kasutatakse üldjuhul Messengeri või muud sõnumirakenduse ning vanemate ja sugulastega kas helistatakse või Skype'itakse. Meili teel suhtlemist mainisid ainult M35 ja N30 ning seda ka pigem töökaaslastega suhtlemiseks.

II rühmast Eestiga rohkem seotud M24 põhjendas, miks eelistab suhtlemiseks Facebooki: *"Facebooki messenger on selline lihtne meetod, et kui sõnumi saadad siis tuleb kohe telefoni ka. Kui ma näiteks tekstisõnumeid saadaks siis läheks mul ju telefoni krediidi pealt maha. Ja Eestisse saates neil tuleks see arvele juurde nii et see oleks kallid viis seda teha. E-mailid on kuidagi kohmakad, et pead sisse logima ja siis ühe e-maili korraga saadad. Facebookis on hea ja siis sa näed kogu seda suhtlust, ajalugu ja efektiivsem ka natuke, ma arvan."*

Selgus, et perega suheldakse lisaks kirjavahetusele ka video- ja telefonikõnesid tehes ning sõpradega läbi sõnumirakenduste. Kõige sagedamini kasutavad helistamiseks mobiiltelefone III rühma pendelrändajad, kelle lähedane pere elab Eestis, kuid ka I rühma responendid vanematega suhtlemiseks. Kõige vähem peavad Eesti lähedastega telefonikõnesid II rühma responendid, kes on pigem kirjavahetuses ja kasutavad kõnede tegemiseks Skype'i.

4.3.4 Suhtlussidemete olulisus Eestis

Eestis suhtlussidemete hoidmist peavad väga oluliseks pendelrändajad ja enamus respondente ka vähem ja rohkem seotute hulgast. Mõned respondendid tõid siiski välja, et kuigi pere ja sõpradega suheldakse tihedalt, ei ole oluline, et need lähedased oleksid Eestis. Näiteks N34 mainis, et: „*Ausalt öeldes ei ole üldse Eestiga seotud, selles mõttes ei ole üldse oluline, et Eestis oleksid sidemed alles, aga see on nende inimestega seotud.*“ Samamoodi arvas ka N23: „*Mul on võib-olla selline teistsugune suhe Eestiga, et ma ei ole kunagi otseselt olnud mingi isamaaline või mingi „Oo Eesti...” või mis iganes. See on väga tore riik ja mis iganes...Aga ma ei ole kunagi olnud selline, et ma kuidagi ei näe seda niimoodi, et ma nagu hoian sidet Eestiga, pigem nagu on see, et pere on nagu pere ja pere ei kao nagu kuskile.*“

Teisalt oli enamusele intervjueeritavatest väga tähtis Eestis sidemeid säilitada. Teise seas N46-l, kellel ei ole Eestiga enam muud ühendust peale paari sõbra ja pere: „*...nemad ongi mu turvaline punkt seal Eestis ja mul ei olegi rohkem vaja.*“ Turvatunne seostub Eestiga ka M24-l: „*Eesti oleks ikkagi selline koht, kuhu saaks niimoodi tagasi minna, kui häda majas on.*“

Erinevalt N23-le peab M23 vajalikuks sidemeid Eestis hoida just seetõttu, et see aitab säilitada eestlust: „*Minule on see hästi oluline, sest ma tahan hoida sidet Eestiga ja tunda, et mul on side Eestiga ja mitte ära inglistuda ja muutuda inglisemeheks, et ma ei oleks enam Pärnu poiss. Ma ei taha, et see juhtuks.*” Ning samuti on N30-le Eesti inimestega sidemete hoidmine selle võrra olulisem, et elab Eestist eemal: „*See on väga-väga oluline ja mingis mõttes ma tunnetan, et ma olen seda isegi rohkem tähtsustama hakanud. Välismaal olles just.*”

Kuigi lähedastega suhtlemisel arutavad enamik intervjueeritavaid pigem isiklikke teemasid, on Eestis elava perega suhtlemine eelpool mainitud M23 ja M24-le olnud oluline end Eestis toimuvaga kursis hoidmisel, andes juurde ka jututeemasid. M24 arvas, et: „*... kui maailma asjadest rääkida, siis jätkub juttu ikka kauemaks. Kui just muud midagi ei ole öelda, et siis on tore niisama aega viita. /.../ ja siis kui sõpradega või vanematega räägid, siis on kohe hea mingi teema varnast võtta, et nägid, mis eile Postimehes oli, näiteks mis Rõivas või Savisaar eile tegi, ja siis jätkub juttu kauemaks.*” Ka M23 tõi välja, et: „*Läbi selle on mul ka lihtsam end Eesti eluga kursis hoida enda. Nad pakuvad mulle lisavaate lisaks Postimehele. Räägivad, mis inimesed presidendist ja muudest asjadest arvavad.*”

Kuna suhtlussidemete alleshoidmine Eestis oli tähtis enamusele vähem ja rohkem seotutest, ei paistnud kolme rühma lõikes olevat märkimisväärsed erinevusi.

4.3.5 Eesti telefoninumber

Eesti mobiiltelefoni number on veel olemas kõigil respondentidel, välja arvatud kahel intervjuueeritaval vähem seotute I rühmast. Kahel teisel I rühma liikmel on Eesti mobiilnumber küll olemas, kuid esimene neist kasutab numbrit vaid Eestis viibides ja ülejäänud ajal kättesaadav ei ole ja teisel on Eesti number suunatud sihtriigi numbrile, mis tähendab, et ta on küll Eesti numbrilt igapäevaselt kättesaadav, kuid kasutab oma asjaajamiseks sihtriigi numbrit.

II rühma respondentidel, kes on Eestiga rohkem seotud, on Eesti mobiiltelefoni number kõigil olemas ja enamus neist on ka igapäevaselt kättesaadavad. Kaks respondenti kasutavad Eesti numbrit vaid Eestis viibides ja sihtriigis Eesti numbrilt kättesaadav ei ole. Teised respondendid kasutavad kas kahe SIM-kaardiga telefoni või kannavad mõlema numbriga telefoni igapäevaselt kaasas. Eesti numbri kasutuses hoidmise põhjusena toodi välja, et see on üks kindel number, mida maailmas reisides alles hoida ja paljudele kontaktidele jagada. Näiteks N23 ütles, et: *„Mul on lihtsalt Eesti number järel, sest et see on nii paljudel inimestel mul juba, ja mul nii tihti on see veel mingil hetkel olnud konstantse numbrina ja kui ma ringi kolin, siis ma tavaliselt ikka teen Saksa numbri või Inglismaa numbri, aga siis ma tean vähemalt, et on üks number on selline number, mis on nii paljudel kontaktidel juba, et ma ei kaotaks sellepärast nagu noh...puhtalt ka ärilisi ja selliseid kontakte.“*

Samuti ei ole N30, kes Eestiga tööalaselt seotud on, pidanud üldse sihtriigi numbrit kasutusele võtma, kuna pakutavate pakettidega on välismaal Eesti numbri kasutamine muutunud väga soodsaks: *„Mul on selline pakett, mis on Eestis ja Põhjamaades täpselt sama, nii et selles mõttes nagu ei ole vahet, mis number mul on.“*

III rühma pendelrändajatest respondentidel on samuti kõigil Eesti number alles ja kaks neist kasutavad Eesti numbrit ka sihtriigis ning sealset numbrit vaid tööalaselt. Kuigi ka M56-l on kasutusel mõlemad numbrid, vahetab ta SIM-kaarti sõltuvalt sellest, millises riigis parasjagu viibib ja seega Eesti numbrilt koguaeg kättesaadav ei ole. Erinevalt N30-st, kes kasutab odava paketi tõttu Eesti numbrit Põhjamaades, tõi ta mitme numbri kasutamise põhjuseks just hinnaavahe: *„Saksa*

kaardiga Eestisse helistamine on suht kallis lõbu ja kui ma pean tingimata helistama kusagile ja Skype'iga seda teha ei saa, siis ma panen Eesti kaardi sisse mõnikord. “

Eesti numbril on enamus respondente kõigist rühmadest omales jättnud, kuid võtnud kasutusele ka sihtriigi numbril. Nii vähem seotute, rohkem seotute kui ka pendelrändajate hulgas on inimesi, kes kasutavad numbrit sõltuvalt sellest, kus parasjagu viibivad ja muul ajal kättesaadavad ei ole. Samas on kõigi kolme rühma respondentide seas ka neid, kes välismaal igapäevaselt Eesti numbrilt kättesaadavad on või asjaajamisteks Eesti numbrit kasutavad.

Tabel 3. Suhtlussidemed Eestis

	Eestiga vähe seotud I rühm	Eestiga rohkem seotud II rühm	Välismaale pendelrändajad III rühm
Suhtlus perega	Iganädalaselt	Mitu korda nädalas	Igapäevaselt
Suhtlus sõpradega	Mõned korrad aastas	Tihedalt kontaktis	Mõned korrad aastas
Suhtluskanalid	Skype, telefon, sõnumirakendused	Sõnumirakendused, Skype, vähem telefon	Skype, telefon, sõnumirakendused
Suhtlussidemete olulisus Eestis	Enamikele tähtis	Väga tähtis	Väga tähtis
Kättesaadavus Eesti mobiiltelefoni numbrilt	Üldse mitte või ainult Eestis	Koguaeg või ainult Eestis	Koguaeg või ainult Eestis

5. Diskussioon

Välismaale elama asunud eestlastel on välja kujunenud erinev elustiil ja meediatarbimise harjumused. Meedia on interneti vahendusel lihtsasti kättesaadav sõltumata sellest, kus parasjagu viibitakse, ning seeläbi saab ennast Eestis toimuvaga kursis hoida. Jagades inimesed Eestiga seotuse alusel gruppidesse, ilmnesid erinevused gruppide meediatarbimises enamjaolt vanuse, välismaal viibitud aja ja tegevusala lõikes.

Hargmaiste side kodumaaga

Nii nagu ühiskonnas on palju erinevate suhtlemisharjumustega inimesi, on ka välismaal tegutsevate inimeste hulgas palju erinevaid käitumismalle. Kuidas õnnestub neid üldistada, on keeruline teema, aga käesolevast tööst selgus, et Eestiga seotuse alusel sai jagada intervjuueeritavad kolme gruppi. Gruppide loomisel arvestati Eestis viibimise sagedust, Eesti telefoninumbri ja pangakonto olemasolu ja kasutamist ning majanduslikke ja perekondlikke sidemeid Eestiga. Tuli välja, et välismaal elavad intervjuueeritavad, kes viibivad harvem Eestis, ei kasuta enam ka Eesti pangakontot ega telefoninumbrit ning ei ole majanduslikult Eesti riigi või siinsete lähedastega seotud. Samas aga külastavad Eestit tihemini respondendid, kellel on majanduslik seotus alles ning telefoninumber ja pangakonto vähemalt mingil määral kasutusel. Välismaal elavatest eestlastest eristusid pendelrändajad, kelle kodu ja perekond on Eestis, kuid kes töötavad välismaal. Seetõttu on ka nende seotus Eestiga kõige tugevam, Eestis kodus käiakse enamasti vähemalt kord kuus ning Eesti telefoninumber ja pangakonto on neil sageli kasutusel.

Grappe analüüsid ilmnes, et grupi liikmete omadused ühtivad ka eemal oldud ajast ja perekondlikest sidemetest lähtuvalt. Waldingeri (2007) USA-s läbi viidud uurimusest selgus, et kauem sihtriigis elanud inimesed on oma kodumaaga vähem seotud. See on üsna loogiline ja sama tulemus ilmnes ka käesolevast tööst: respondendid, kellel on nõrgemad sidemed Eestiga, on juba kauem eemal viibinud. Samuti on elukaaslased ja lapsed koos nendega sihtriigis ning Eestis ainult vanemad. Respondendid, kellel on veel Eesti telefoninumber ja pangakonto kasutusel ja ka mingil moel majanduslik seos Eestiga, on viibinud eemal vaid mõned aastad. Aeg ei mänginud rolli aga pendelrändajate puhul, kes sõltumata sellest, et välismaal on tööl käidud üle 10 aasta, peavad koduks ikkagi Eestit. Seetõttu võib järeldada, et kui inimesed on pikemat aega koos perega välismaal elanud, jäävad sidemed Eestiga nõrgemaks.

Ozkul (2012) on öelnud, et hargmaisuus ei too kaasa kodumaaga sidemete nõrgenemist, vaid samaväärsete suhete säilitamist. Samuti on Glick Schiller et al (1992) toonud välja, et transnatsionaalsus eeldab mitmete suhete säilitamist üheagselt nii kodumaa kui ka sihtriigi ühiskonnas. Ahas et al (2017) läbi viidud uurimuses määratleti hargmaiseid eemal viibitud aega ja reisimise sagedust arvesse võttes. Eestiga vähem seotud respondendid olid küll lähedastes suhetes pere liikmetega ning lugesid aegajalt sihtriigi uudiste kõrval ka Eesti uudiseid, kuid viibisid Eestis vaid mõned nädalad aastast, tarbisid Eesti meediat vähem kui sihtriigi meediat ja kuulusid pigem juba sihtriigi kultuuriruumi. Seetõttu eelpool mainitud definitsioonide kohaselt Eestiga seotuse alusel I rühma respondente hargmaiseks liigitada ei saa. II rühma Eestiga rohkem seotud respondendid olid veel tihedalt seotud Eesti kultuuriruumiga ja aktiivsed ka sihtriigi ühiskonnas. Samuti viibisid enamus neist mitu kuud aastast Eestis. Käesoleva töö jaoks intervjueritud pendelrändajatest ei teinud keegi reise tihemini kui 52 korda aastas ja nad viibisid mitu kuud aastast Eestis, mistõttu jaotusid nad ajalis-ruumilisest liikumisest lähtuvalt samuti hargmaiseteks. Teisalt aga ei olnud mitmed neist ennast sihtriigis sisse seadnud, vaid pigem jäänud elama ainult Eesti kultuuriruumi, jälgides Eesti uudiseid ja mitte väga tihedalt ümberringi toimuvat.

Hargmaiste massimeediakasutus

Erinevate rühmade lõikes ilmneseid erinevused ka meedia tarbimises. Eesti massimeedia tarbimine on sage harjumus pendelrändajatel ning välismaal elavatel inimestel, kes on veel mingil moel Eestiga seotud. Simonlatseri (2014) läbi viidud uurimusest tuli välja, et kauem Austraalias elanud eestlased tarbivad Austraalia meediat rohkem ja Eesti meediat vähem. Käesoleva töö tulemustest ilmnes samuti, et eemal olles kaovad aja jooksul erinevad sidemed Eestiga, mistõttu ka Eesti meedia tarbimine väheneb, rohkem hakatakse huvi tundma igapäevaselt sihtriigis toimuva vastu ja Eesti puhul pööratakse tähelepanu vaid suurematele sündmustele. Pendelrändajad seevastu on endiselt igapäevaselt huvitatud pigem Eesti uudistest. Tihedamalt hoiavad ennast Eestis toimuvaga kursis nooremad väljarännanud, kellel on plaanis Eestisse tagasi tulla ja välismaalt saadud kogemusi Eestis rakendada, ning ka väljarännanud, kes on välismaal elades Eestiga tööalaselt seotud. Kuigi vanema põlvkonna vähem seotud respondendid ja pendelrändajad vaatavad veel ka sageli televiisorit ning kuulavad mõnikord raadiot, oli noorte respondentide eripära, et jälgivad igapäevaselt nii sihtriigi kui ka Eesti meediat peamiselt ainult interneti vahendusel. Selle põhjuseks

on Panagakos ja Horst (2006) toonud, et noorem generatsioon tunneb ennast IKT valdkonnas koduselt ja meedia tarbimine läbi IKT-vahendite on neile käepärasem.

Hargmaiste suhtlus kodumaal elavate lähedastega

Nedelcu (2012) Kanadas läbi viidud uuringust selgus, et üksteisest kaugel viibimise tõttu ei jää migrantide ja nende lähedaste peresidemed nõrgemaks. Väide leidis kinnitust ka käesolevas töös, millest ilmnes, et lisaks pendelrändajatele, kes olid perega igapäevaselt ühenduses, suhtlesid ka vähem seotud migrandid Eestis elavate pereliikmetega sotsiaalmeedia vahendusel kord nädalas ja nooremad rohkem seotud mitu korda nädalas. Samas aga erines sõprussidemete hoidmine rühmade lõikes sõltuvalt vanusest ja eemal viibitud ajast. Erinevad uurijad on arvanud, et distantilt ja IKT vahendusel suhtlemisel läheb kvaliteetse suhte säilitamiseks oluliselt rohkem aega kui lähestikku elades (Nedelcu & Wyss 2016; Ahas et al 2017). Selle tõttu kannatab distantssuhtlusel paratamatult suhete arv või kvaliteet. Ka käesolevast tööst selgus, et pikemat aega eemal elavatel inimestel, kellel oli ka side Eestiga nõrgemaks jäänud, olid kodumaal alles ainult mõned sõbrad, kellega suheldi loetud korrad aastas. Küll aga leidsid mõned nooremad respondendid, et kõik sõbrad on alles jäänud ja pidevalt internetis kirjutades ja helistades ei ole nende suhtlus harvemaks muutunud. Väiksem arv sõpru vanemas eas võis olla tingitud ka perede tekkimisest, mitte enam ainult välismaal elamisest. Pendelrändajate puhul tuli samuti välja, et kuna lähiperega suheldakse igapäevaselt, siis välismaal viibides sageli sõpradega suhtlemiseks aega ei ole.

Panagakos ja Horst (2006, cit. Vertovec (2004)) ja Bonini (2011) on leidnud, et migrantide jaoks on väga oluline mobiiltelefon, et lähedastega kõnesid pidada. Käesolevas töös see väide aga kinnitust ei leidnud ja tulemused ühtisid pigem Simonlatseri (2014) uurimusega, kuna selgus, et helistamine ei ole välismaal elavatele eestlastele enam esmatähtis. Kõige olulisemaks peeti interneti olemasolu, et teha igapäevaselt videokõnesid ja olla kirjavahetuses, kuid telefoni kasutatakse helistamiseks vaid harvematel juhtudel.

Kes siis on tegelikult hargmaine?

Lima (2010) on öelnud, et kõiki kodumaast väljaspool elavaid migrante ei saa pidada hargmaiseks ja et hinnata nende hargmaisust, tuleks arvestada erinevaid aspekte uuritavate tegemistes.

Hargmaisust on varasemalt hinnatud majanduslikest, poliitilistest ja sotsiaalkultuurilistest aspektidest lähtuvalt (Portes 1997).

Majanduslik hargmaisus eeldab, et raha liigub mitme riigi vahel ja seda kasutatakse väljaspool riiki, kus see teeniti (Ban 2009). Seega võiks käesolevas töös majanduslikult hargmaiseks lugeda pendelrändajaid ja Eestiga rohkem seotud respondente, kelle hulka kuuluvad välismaal õppivad tudengeid, kes kodumaalt saadud raha sihtriigis kasutavad, ning ka emigrandid, kelle välismaalt teenitud tulu kasutatakse Eestis. Majandusliku hargmaisusega kaasnev teema on ka maksude maksmine ja tulude deklareerimine, selles valdkonnas olid muidugi siin intervjueritud inimestel väga erinevad praktikad.

Poliitiline hargmaisus on üks aktuaalsemaid globaliseerumisega seotud teemasid (Kalev & Jakobson 2013), aga siin analüüsitud materjali hulgas ei ilmnenu tähelepanuväärseid eripärasid inimeste poliitilises hargmaisuses. Valimisse kuulunutel puudus kõigil aktiivne seotus Eesti poliitikaga ning poliitikas toimuvaga hoiti end kursis kas aegajalt või igapäevaselt uudiseid lugedes. Nagu Martiniello ja Lafleur (2010) mainisid, võib aga poliitiliseks hargmaisuseks lugeda iga tegevuse, mida kodumaalt väljaspoolt elav migrant kodumaa poliitika mõjutamiseks ette võtab, sealhulgas ka valimistel osalemise. Simonlatseri (2014) Austraalias läbi viidud uurimusest selgus, et eestlased osalevad üldjuhul Eesti valimistel, ning sama selgus ka käesolevat tööd analüüsides. E-hääletustest võtavad endiselt osa enamus nii vähem kui ka kauem eemal olnud inimestest, mistõttu kõiki neid respondente võib pidada poliitiliselt hargmaiseks.

Käesoleva töö hargmaisuse hindamine meediakasutuse alusel kuulub sotsiaalkultuurilise hargmaisuse hulka. Sotsiaalkultuurilises hargmaisuses on lähedastega kontakti hoidmist peetud üheks oluliseks hargmaisuse tunnuseks (Nedelcu 2012; Bonini 2011) ja kuna kõik käesoleva töö respondendid lähedastega tihedalt suhtlevad, võiks sellest lähtudes kolme rühma kõiki intervjueritavaid hargmaiseks pidada. Teisalt ilmnes aga rühmade vahel erinevus massimeedia tarbimises, mille alusel kõiki hargmaiseks liigitada ei saaks. Kuigi aegajalt loevad ka vähem seotud respondendid Eesti tähtsamaid uudiseid, on nad igapäevaselt kursis pigem sihtriigis toimuvaga, mis tähendab, et kultuuriline seotus neil Eestiga enam tugev ei ole. Rohkem seotud respondentidest ning pendelrändajatest mainisid küll mitmed, et neid häirib, et Eesti meedias kajastatakse palju kollased uudised, kuid teisest küljest näitab Eesti kõmu-uudistega kursis olemine kultuurilist seotust Eestiga (Bonini 2011).

Itzigsohn (2002) on leidnud, et inimesi ajendab hargmaiseks muutuma ja kodumaaga seotuks jääma negatiivsed kogemused sihtriigis. Käesoleva töö tulemused selle väitega ei ühtinud ja kui pidada hargmaisuse puhul oluliseks üheaegselt mõlema riigiga seotud olemist (Portes 1997), siis selgus, et hargmaised on pigem haritud inimesed, kes töötavad kõrgematel ametitel (Chibi, Wilkin, Hua 2013; Portes 2007). Kõige selgemini tuli see erinevus välja pendelrändajate puhul, kellest madalamatel ametikohtadel töötavad inimesed said enamus uudiseid Eesti meedia vahendusel, jälgides igaõhtuselt Eesti telesaateid ja elades seeläbi tihedalt Eesti kultuuriruumis, kuid teadustööd tegev respondent jagas oma meediatarbimist nii Eesti kui sihtriigi vahel. Sama tulemus ilmnis Eestiga rohkem seotud haritud noorte respondentide puhul, kellele oli oluline tarbida nii Eesti kui sihtriigi uudiseid ja olla üheaegselt mõlemas kultuuriruumis.

Waldinger (2007), kes hindas hargmaisust rahaülekannete, kodumaa külalistatavuse ja kodumaale tehtavate kõnede põhjal, on leidnud, et kuigi paljud inimesed on mõne kriteeriumi alusel hargmaised, on siiski väga vähe neid, kes kõikide tunnuste põhjal hargmaiseks liigituksid. Sama asjaolu kerkis esile ka käesolevat tööd koostades, kuna analüüsides hargmaisust gruppide alusel, ei olnud kõikide intervjuueeritavate vastused erinevate teemade lõikes ühesugused. Lähtudes erandlikest näidetest, kellest Eestiga füüsiliselt vähem seotud respondent igapäevaselt Eestis toimuvaga kursis on ja rohkem seotud respondent Eestis toimuva vastu huvi ei tunne, arvan, et meediakasutus on oluline aspekt, mida hargmaise inimese määratlemisel arvesse võtta. Tööst selgus, et majanduslik seotus tuleneb paljudel juhtudel vaid lähedaste inimeste üksteise toetamisest, mitte niivõrd kodumaaga seotud olemisest. Kui aga inimene on ka välismaal elades huvitatud kodumaal toimuvast ja tarbib seetõttu rohkem meediat, saab selle alusel hinnata migrandi kultuurilist seotust kodumaaga ja kuuluvust kodumaa kultuuriruumi.

6. Kokkuvõte

Tänapäeval on ühiskonnaga võimalik sidet hoida ka ilma füüsiliselt kohal viibimata. Inimesi, kes on üheaegselt seotud mitme riigiga, on nimetatud hargmaisteks, hargmaisusel on palju vorme. Üks võimalus mitme ühiskonnaga üheaegselt kontaktis olla, on meedia, mille tarbimine IKT vahendusel on muutunud lihtsasti kättesaadavaks ja hõlmab nii üldise informatsiooni saamist kui ka lähedastega suhtlust. Käesoleva töö eesmärk oli teada saada, kuidas on hargmaisuse tugevus seotud meedia tarbimisega.

Töös viisin läbi intervjuud püsivalt välismaal elavate eestlastega ja pendelrändajatega. Intervjuude alusel jagasin standardiseeritud kontentanalüüsi meetodil inimesed Eestiga seotuse alusel kolme rühma ja kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil uurisin meediakasutust nende rühmade lõikes. Esimesse rühma kuulusid inimesed, kes külastavad Eestit vaid loetud korrad aastas, kellel enam majanduslikku seotust Eestiga ei ole ning kes ei kasuta enam Eesti pangakontot ega telefoninumbrit. Teise rühma liigitusid välismaal elavad eestlased, kes viibivad mitu kuud aastast Eestis, on majanduslikult Eestiga seotud, töötavad Eesti ettevõtete jaoks või maksavad Eestis makse. Kolmandasse rühma kuulusid pendelrändajad, kelle kodu on Eestis, kuid kes töötavad välismaal.

Kolme rühma lõikes ei ilmnenud märkimisväärsed erinevusi lähedastega suhtlemise osas. Eestisse jäänud peredega suhtlesid kõik välismaal elavad inimesed vähemalt kord nädalas ning pendelrändajad oma lähisugulastega igapäevaselt. Erinevused ilmnemid aga massimeedia tarbimises. Eestiga vähem seotud respondentidest olid enamus küll Eesti suuremate sündmustega kursis, kuid igapäevaste uudiste osas jälgisid pigem sihtriigis toimuvat. Seetõttu võib nende kultuurilist seotust Eestiga pidada nõrgemaks. Rohkem seotud välismaal elavad eestlased on kursis ka igapäevaste Eesti uudistega, mis tähendab, et nad on Eesti kultuuriruumiga tugevalt seotud ja neid võib lugeda sotsiaalkultuuriliselt hargmaiseks. Kõige tihedamalt olid oma kultuurilist seotust Eestiga säilitanud aga pendelrändajad, kes pigem lähtusidki Eesti meedia tarbimisest ja elavad seega endiselt Eesti kultuuriruumis, hoolitama sellest, et töötavad välismaal.

Võttes hargmaisuse hindamisel arvesse, et migrant on end mugavalt sisse seadnud mõlemasse ühiskonda ja tarbib mõlema riigi meediat üheaegselt, selgus, et hargmaisteks saab pidada enamjaolt noori inimesi, kes on sihtriigis integreerunud ja aktiivsed mõlemas ühiskonnas. Mõlemasse riiki

võrdväärselt sulandumise puhul kerkis esile ka erinevus sõltuvalt haridusest, kuna kõrgema haridustasemega inimeste huvi mõlemas riigis toimuva vastu oli suurem.

IKT ja meedia võimaldavad olla ühendatud kultuuriruumiga ka eemal viibides ja käesolevast tööst selgus, et paljud välismaal elavad eestlased ja pendelrändajad peavad oluliseks tarbida igapäevaselt Eesti meediat ja olla kursis kodumaal toimuvaga. Seetõttu leian, et migrantide hargmaisuse hindamisel on oluline roll meedia tarbimisel ja seeläbi kodumaises ühiskonnas ja kultuuris pidevalt kohal olemisel. Üldjuhul on Eesti meediaga tihedamalt kursis migrandid, kes ka mõnel muul viisil Eestiga endiselt seotud on, kuid kuna ilmnes ka erandlikke näiteid, arvan, et inimesi ei saa hargmaisteks pidada lähtudes vaid meediakasutusest.

Consumption of Media by Transnational Estonians

Kirsti Vill

Summary

Through the continuing development and improvement of ICT systems, there is less need to be present in order to be connected with a society. People who simultaneously sustain relationships with more than one country are called transnational. One way of staying connected with the societies is through the consumption of various media. The aim of this thesis is to discover how transnational persons consume media.

This thesis is based on interviews that have been conducted with Estonians who permanently live abroad and those who circularly migrate. The research was compiled and analyzed to determine their connectivity and usage to media by using a qualitative content analysis cross-case method. Interviewees were divided into three groups. The first group were migrants who visit Estonia couple of times a year, do not have any economic relations with Estonia and do not use Estonian bank account nor phone number. The second group was comprised of Estonians who stay in Estonia couple of months every year, still have economic relations by sending or receiving remittances, work for Estonian enterprises while living abroad or pay taxes in Estonia. The third group was circular migrants who work abroad but whose home and family remain in Estonia.

There were no notable differences between these three groups when analyzing their relations with their families in Estonia. All the interviewees who live outside of Estonia keep in touch with their family at least once a week while circular migrants communicate daily. However, differences between the groups showed up in their media consumption habits. People from the first group who were less connected to Estonia were only aware of the bigger events in Estonia, but on a daily basis they were mainly consuming host country's media. People in the second group who do have more connectivity with Estonia, on the other hand, were consuming Estonian media as well as their host country's media. Therefore, it showed that people who remain connected with their country of origin would also be more concerned about everyday news in their home country. Those with the strongest ties to their homeland's media were the circular migrants, who practically solely consume Estonian media even while they were working abroad.

Considering transnationalism as a phenomena which assumes being simultaneously settled in both societies and consuming media from both countries, the research showed that transnationals are

mainly young people who have integrated into the new society as well as remaining connected to the homeland. Also, the research indicated that a person's level of education was a significant variable, since highly educated persons were more interested in being up to date in both countries.

By consuming ICT and media migrants can stay connected with their homeland while they are abroad. Results of this thesis showed that many Estonians who live abroad have interest towards current affairs in Estonia and, consequently, follow Estonian daily news. Therefore, it is important to consider the consumption of media as a relevant element in order to assess transnationalism. The results showed that in most cases, migrants who still have any kind of relations with Estonia consume Estonian media more than the ones who have engaged elsewhere. However, since some noticeable exceptions appeared, I would argue that migrants cannot be classified as transnationals exclusively according to their consumption of media.

8. Tänuavaldused

Soovin tänada juhendajat professor Rein Ahast, kes töö valmimisel nõu ja soovitustega suureks abiks oli. Tänan ka kõiki intervjueeritavaid, kelle vastused olid aluseks töö kirjutamisel.

9. Kirjanduse loetelu

Ahas, R.; Silm, S.; Tiru, M. 2017. Eestist lähtuv hargmaisus. (Toim. Tammaru, T.) *Eesti inimarengu aruanne 2017. Eesti koostöö kogu* (<http://inimareng.ee/>).

Ban, C. 2009. Economic Transnationalism and its Ambiguities: The Case of Romanian Migration to Italy. *International Migration Vol. 50 (6) p.1-31*

Bauböck, R.; Faist, T. 2010. Diaspora and Transnationalism Concepts, Theories and Methods. *Amsterdam University Press*.

Bell, M., & Ward, G. 2000. Comparing temporary mobility with permanent migration. *Tourism Geographies*, 2(1), 87-107.

Benitez, J.L. 2012. Salvadoran Transnational Families: ICT and Communication Practices in the Network Society. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:9,1439-1449.

Bonini, T. 2011. The media as 'home-making' tools: life story of a Filipino migrant in Milan. *Media, Culture & Society*, 33(6), 869-883.

Brignol, L. D. 2015. Social uses of ICTs in transnationalism dynamics and migrant networked communication: an approach to the Senegalese diaspora in South Brazil. *Comun. Mídia Consumo, são paulo*, v. 12, n. 35, p. 90-109.

Chib, A.; Wilkin, H.A.; Hua, S. R. M. 2013. International Migrant Workers' Use of Mobile Phones to Seek Social Support in Singapore. *USC Annenberg School for Communication & Journalism*. Vol 9, Nr 4, 19–34.

Edwards, P., Armstrong, P., Marginson, P., & Purcell, J. 2002. Towards the Transnational Company?. *Crompton jt Changing Forms of Employment: Organizations, Skills and Gender*, Routledge, 40-64.

Eesti Keele Instituut. 2017. ESTERM.

<http://termin.eki.ee/mt/esterm/concept.asp?conceptID=79383&term=info-%20ja%20kommunikatsioonitehnoloogia> Viimati vaadatud 20.05.2017

Elisa MiNT roaming-paketid. 2017. <https://www.elisa.ee/et/elisast/teenuste-tingimused-hinnad/arikliendile/arhiiv/2016/mint-roaming-paketid> Viimati vaadatud 19.03.2017

Eurostat. 2017. RAMON Metadata Server. <http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/> Viimati vaadatud 18.05.2017

- Hunter, A.** 2015. Empowering or impeding return migration? ICT, mobile phones, and older migrants' communications with home. *Global Networks* 15, 4 (2015) 485–502.
- Itzigsohn, J.; Giorguli Saucedo, S.** 2002. Immigrant Incorporation and Sociocultural Transnationalism. *Brown University*.
- Kalev, L.; Jakobson, M-L.** 2013. Hargmaisus Eesti-Soome ruumis. *Acta Politica Estica*, (4), 95-113.
- Kalmus, V.** 2015. Kontentanalüüs. <http://samm.ut.ee/kontentanalyyys> Viimati vaadatud 18.05.2017
- Kalmus, V.; Masso, A.; Linno, M.** 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyyys> Viimati vaadatud 25.05.2017
- Komito, L.** 2011. Social Media and Migration: Virtual Community. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 62(6):1075–1086.
- Kõuts-Klemm, R.; Korts, K.** 2010. Ülevaade meedia ja kommunikatsiooni teooriast. *Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut. Loengumaterjal*.
- Landolt, P.** 2001. Salvadoran economic transnationalism: embedded strategies for household maintenance, immigrant incorporation, and entrepreneurial expansion. *Global Networks*, 1, 3, 217-241
- Lima, A.** 2010. Transnationalism: A New Mode of Immigrant Integration. *University of Massachusetts Boston, The Mauricio Gastón Institute*.
- Martiniello, M.; Lafleur, J-M.** 2010. Towards a Transatlantic Dialogue in the Study of Immigrant Political Transnationalism.
- Masceroni, G.** 2007. Global Nomads' Network and Mobile Sociality: Exploring New Media Uses on the Move. *Information, Communication & Society*, 10:4, 527-546
- Mogiljova, N.** 2012 *Massimeedia õigusliku sotsialiseerimise agendina (kahe eesti ajalehe näitel)*. Tartu Ülikool, Õigusteaduskond. Magistritöö.
- Nedelcu, M.** 2012. Migrants' New Transnational Habitus: Rethinking Migration Through a Cosmopolitan Lens in the Digital Age. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:9, 1339-1356.
- Nedelcu, M., & Wyss, M.** 2016. 'Doing family' through ICT-mediated ordinary co-presence: transnational communication practices of Romanian migrants in Switzerland. *Global Networks*, 16(2), 202-218.

- OECD.** 2017. Glossary of Statistical Terms. <https://stats.oecd.org/glossary/> Viimati vaadatud 18.05.2017
- Oidermaa, J-J.** 2015 Meedia tarbimine kasvab halastamatus tempos. <http://novaator.err.ee/v/yhiskond/d23691d9-1916-4c6b-b859-8c3457fc6c29> Viimati vaadatud 20.05.2017
- Østergaard-Nielsen, E. K.** 2001. The Politics of Migrants' Transnational Political Practices. *London, School of Economics. Dept. of International Relations*
- Ozkul, D.** 2012. Transnational migration research. *University of Sydney.*
- Panagakos, A.; Horst, H. A.** 2006. Return to Cyberia: technology and the social worlds of transnational migrants. *Global Networks* 6, 2 (2006) 109–124.
- Portes, A.** 1997. Immigration Theory for a New Century: Some Problems and Opportunities. *Pinceton Univeristy. IMR Vol 31 Nr 4*
- Portes, A.; Guarnizo, L.E.; Landolt, P.** 1999. The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research. *Ethnic and Racial Studies Vol 22 Nr 2*
- Ruget, V. Usmanalieva. B.** 2011. Social and Political Transnationalism Among Central Asian Migrants and Return Migrants. A Case Study of Kyrgyzstan. *Problems of Post-Communism, vol. 58, no. 6. pp. 48-60*
- Schiller, N.; Basch, L.; Blanc-Szanton, C.** 1992. Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration. *Annals of the New York Academy of Sciences.*
- Sepp, B.** 2015. Meedia roll väljarännanud eestlaste kohanemisel Soome ühiskonnas. *Tartu Ülikool, Sotsiaal- ja haridusteaduskond, Ühiskonnateaduste instituut. Bakalaureusetöö.*
- Simonlatser, T.** 2014. Hargmaisuus ja Kommunikatsioon: Austraaliasse rännanud Eesti noorte näitel. *Tartu Ülikool, Sotsiaal- ja haridusteaduskond, Ühiskonnateaduste instituut. Bakalaureusetöö.*
- Zaidan, E.** 2011. *Mobility and Transnationalism: Travel Patterns and Identity among Palestinian Canadians.*
- Tammaru, T.; Eamets, R.** 2017. Eesti rändepoliitika uued alused – punktisüsteem ja õpiränne? http://arvamus.postimees.ee/4063739/tiit-tammaru-raul-eamets-eesti-randepoliitika-ued-alused-punktisusteem-ja-opiranne?_ga=1.65167595.41296531.1474140604 Viimati vaadatud 30.03.2017
- Tele 2 Rahvusvahelised paketid.** 2017. <https://tele2.ee/paketid/rahvusvahelised-paketidi> Viimati vaadatud 19.03.2017

Telia Rändlusteenused. 2017. <https://www.telia.ee/era/koned/mobiiltelefoniga/valismaal> Viimati vaadatud 19.03.2017

Telve, K. 2015. *Kvalitatiivne lähenemine pendeltööle Soomes töötavate Eesti meeste näitel*. Tartu Ülikool, Filosoofiateaduskond, Kultuuriteaduste ja Kunstide instituut. Magistritöö.

The Economist. 2017. Phones are now indispensable for refugees. <http://www.economist.com/news/international/21716637-technology-has-made-migrating-europe-easier-over-time-it-will-also-make-migration> Viimati vaadatud 19.03.2017

Trading Economics. Estonia remittances 1994-2017. 2017 <http://www.tradingeconomics.com/estonia/remittances> Viimati vaadatud 19.03.2017

Tõnisson, J. 2014. Uus meedia emakeeleõpetuses: Õpetajate ettevalmistuse ja õppekomplektide analüüs. *Tartu Ülikool, Filosoofiateaduskond, Eesti ja Üldkeeleteaduste Instituut. Magistritöö.*

UNWTO. 2008. <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/irtscg.pdf> Viimati vaadatud 19.03.2017

TTÜ Küberneetika Instituut. 2011. Veebipõhine kõnetuvastus. <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/> Viimati vaadatud 20.05.2017

Waldinger, R. 2007. Between Here and There: How Attached Are Latino Immigrants to Their Native Country? <http://www.pewhispanic.org/2007/10/25/between-here-and-there-how-attached-are-latino-immigrants-to-their-native-country/> Viimati vaadatud 23.05.2017

Õunapuu, L. 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. *Tartu Ülikool.*

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Sissejuhatavad küsimused

- 1) Palun rääkige endast. Kui vana te olete, kust te pärit olete, millega tegelesite Eestis/ millega tegelete seal?
- 2) Mis eesmärgil olete kolinud sihtriiki?
- 3) Kui kaua olete seal elanud?
- 4) Millise riigi kodakondsus teil on?
- 5) Kui sageli ja mis põhjustel viibite Eestis? Kui pika aja aastast veedate Eestis?
- 6) Millised on teie edasised plaanid? Kas plaanite kolida tagasi Eestisse? Kas plaanite edasi rännata? Kui jah, siis kuhu?

Massimeedia kasutus

- 1) Milliseid meediakanaleid (internet, raadio, TV vms) ja kui sageli te jälgite? Miks just neid?
- 2) Milliseid Eesti uudisteportaale te jälgite? Miks eelistate neid portaale?
- 3) Kas ja milliseid Eesti ajalehti/ajakirju te loete?
- 4) Milliseid sihtriigi meediakanaleid ja kui sageli te jälgite? Miks just neid?
- 5) Millise riigi meedia vahendusel hoiate end kursis maailmas toimuvaga?
- 6) Kas kuulate välismaal viibides internetist Eesti raadiosaateid või jälgite telesaateid? Milliseid?
- 7) Millised Eesti meedias kajastatavad teemad teid peamiselt huvitavad? Miks on need teemad teie jaoks olulised?
- 7) Kas pigem hoiate ennast kursis Eesti või elukohamaa igapäevaste uudistega? Põhjendage.
- 8) Kui oluline on teie jaoks olla kursis Eestis toimuvaga? Põhjendage.

9) Kuivõrd on teie meediakasutus muutunud pärast välismaale kolimist? Milliseid meediaväljaandeid ja kui sageli jälgisite varem?

Lähedastega suhtlemine

- 1) Kes on Eestist peamised inimesed, kellega teil on suhtlus säilinud? Miks just nemad?
- 2) Milliseid vahendeid kasutate lähedastega suhtlemiseks? Miks eelistate just neid?
- 3) Kui sageli suhtlete oma perega? Kui sageli sõpradega?
- 4) Mis on peamised teemad, mida arutate perega? Mida sõpradega? Miks on need teemad olulised?
- 5) Kui oluline on teie jaoks Eestisse jäänud tuttavatega sidemeid hoida?
- 6) Kas ja kui oluline on teie jaoks teiste sihtriigis elavate eestlastega suhtlemine? Põhjendage.
- 7) Kas võtate osa sihtriigis eestlastele korraldatud üritustest? Millised üritused on teie jaoks olulised? Miks?

Suhted Eestiga

- 1) Kas teil on kasutusel Eesti telefoninumber? Kellega suhtlemiseks?
- 2) Kas olete eesti numbrilt igapäevaselt kättesaadav? Kas telefon on iga päev sisse lülitatud?
- 3) Kas eesti numbriga telefoni kannate iga päev kaasas või kasutate pigem ainult kodus? Põhjendage.
- 4) Kui sageli teete kõnesid Eesti numbrilt?
- 5) Kas teil on kasutusel Eesti pangakonto? Milliste tehingute jaoks?
- 6) Kuivõrd olete majanduslikult Eestiga seotud? Kas te saate Eesti riigilt rahalisi toetusi? Milliseid? Kui sageli?
- 7) Kas saadate toetusi Eestis elavatele lähedatele? Kellele?

- 8) Kui suur roll Eestist ära kolimisel võis olla sellel, et saate välismaalt suurema sissetuleku?
- 9) Kui tihedalt hoiate end kursis Eesti poliitikas toimuvaga?
- 10) Kuivõrd olete ise poliitiliselt Eestiga seotud? Kas kuulute Eesti poliitilistesse organisatsioonidesse? Millistesse?
- 11) Kuivõrd oluline on teie jaoks võtta osa Eesti valimistest? Kas olete võtnud osa e-hääletustest?
- 12) Kas kuulute Eesti vabatahtlikesse või ametlikesse organisatsioonidesse? Millistesse? Miks on need organisatsioonid teile olulised?

Lisa 2. Näide intervjuu transkriptsioonist

Kas Sa oskad öelda, milliseid meediakanaleid, kas siis näiteks internet, televisioon, raadio, Sa peamiselt jälgid?

Praktiliselt 100% internet. Kui me räägime nüüd sihtriigi meediakanalistest, siis mõnikord televisioon ka, aga... aga väga vähe. Ja enamus kanaleid on kas interneti raadio või interneti uudistelehed või sotsiaalmeedia.

Kui sageli Sa neid meediakanaleid jälgid, kui pika aja päevast Sa internetis veedad?

Kui rääkida tõsisest meediast, nii-öelda pärisuudiseid tootvast meediast, mitte mingisugusest sotsiaalmeediast, siis see umbkaudu on 1 h päevas, ja sellest suurem osa finantsuudised... aga koos sotsiaalmeediaga paar tundi, sotsiaalmeedia osas mõtlen ainult nagu ka uudiste vaatamist läbi sotsiaalmeedia. Ma arvan, et jah... mingi 2 tundi.

Kas Sa jälgid ka Eesti uudisteportaale? Milliseid?

Jaa! Igapäevaselt ma jälgin Postimeest, ja siis... küllaltki järjepidevalt, no ütleme nii kord või paar nädalas sattun Delfile ja siis tuleb siit ja sealt uudiseid ka läbi tuttavate ja Facebooki ka, mida ma jälgin. Aa, ja ERRi jälgin ka.

Mis Sa arvad, miks Sa just neid portaale eelistad?

Postimeest eelistan igapäevaselt, sest minu jaoks on see kõige adekvaatsem ülevaade, mis Eestis toimub ja kuna mind n-ö kollane meedia ei huvita, siis Postimees kultuurist, majandusest ja poliitikast, niisama mustadest uudistest Eestis... on kõige parem ülevaade ja kokkuvõte, mis toimub. Ja ülejäänud allikad rohkem juba spetsiifilisemad. Kui midagi muud pakub huvi, siis otsin selle mujalt üles.

Kui Sa Eestis viibid, kas Sa loed ka Eesti ajalehti/ajakirju?

Kuna Eestis ma enamus aja olen vanemate juures ja vanematel on Pärnu Postimees ja Õhtuleht, siis ma loen neid Eestis, jah.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kirsti Vill,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Hargmaiste eestlaste meediakasutus,

mille juhendaja on Rein Ahas,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu alates **29.05.2017** kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **29.05.2017**